



અધ્યાત્મ



વર્ષ : ૧૬

માર્ચ-૧૯૯૫

અંક : ૬

Statement about the ownership and other particulars about magazine 'ADHYATMA' monthly to be published in the issue every year after the last day of February.

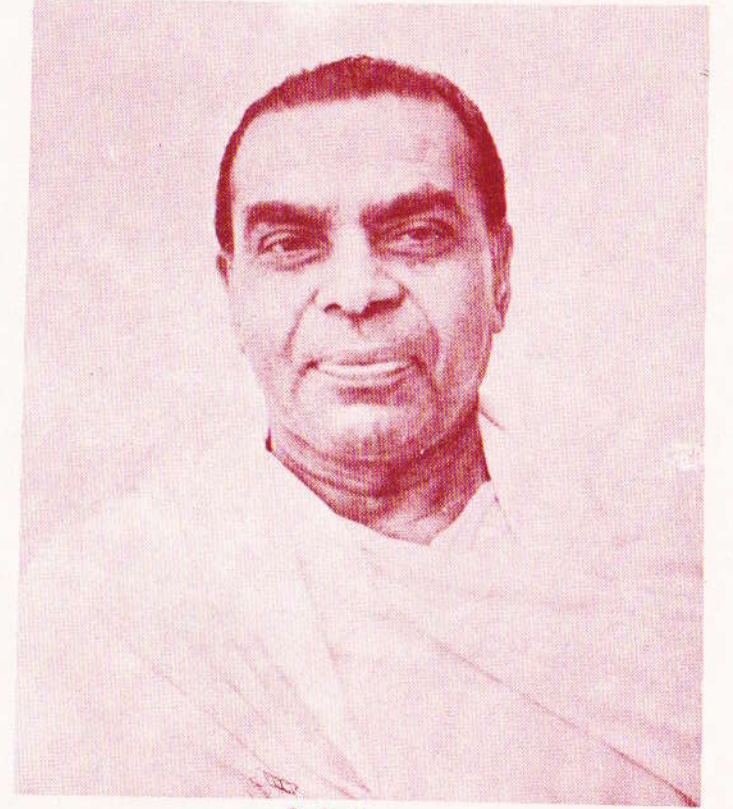
Form-IV (See Rule-8)

1. Place of Publication : 'PARAMDHAM.'
plot No. 1688 B, Sardar
nagar, Bhavnagar-1
2. Periodicity of its :
publication Monthly.
3. Printer's name, Nationality and address : Narayan H. Jani, Indian.
Plot No. 1688-B
Sardarnagar, Bhavnagar.
4. Publisher's name, Nationality and address : Same as above.
5. Editor's name, Nationality and address : Same as above.
6. Name and addresses of individual who own the magazine and Partners, share-holders holding more than one percent of the total capital. The Magazine is owned by pujya Shri Yogeshwarjee, Sarva Mangal Charitable Trust, Naranpura, Ahmedabad-13

I, Shri Narayan H. Jani, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my Knowledge and belief.

Dated. 17 th, March
1995

Narayan H. Jani
Publisher.



પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજી પ્રસન્ન મુદ્રામાં

પ્રકટ્ય : ૧૫ ઓગસ્ટ
૧૯૨૧

બ્રહ્મચીન : ૧૮ માર્ચ
૧૯૮૪

* પ્રાર્થના *

[અહીં નીચે રજુ થયેલ 'પ્રાર્થના' દરેક માણસે કંઠસ્થ કરવા જેવી છે, જેથી દરરોજ સવારે ભગવાન પાસે તે ગાઈને આપણા દિવસની શુભ શરૂઆત કરીએ. બધી જ શુભ વસ્તુઓ આપવા માટે તેમાં પ્રભુને પ્રાર્થના છે. જે શુભ માંગવાનું રહી ગયું હોય તે પણ આપવા માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. આ કેવું સરસ છે!

-તંત્રી]

આપજો આપજો સારું સઘળું મને,
હે પ્રભુ આજ આખા દિવસમાં. ૧
બાળ ગણી વ્હાલ મારા ઉપર આણજો,
જેથી હું રહું બધો દિવસ સુખમાં. ૨
આપજો આપજો આપની ભક્તિને,
આપજો વળી મને સંગ સારો. ૩
આપજો આપજો સદ્ગુણો આપજો,
આપજો વળી મને શુભ વિચારો. ૪
આપજો આપજો મીઠી વાણી અને,
રાખજો મારું મન ખૂબ પાવન. ૫
સૌના હું કામ કરું એવું બળ આપજો,
સૌની સેવા કરું જેથી ઝંઝી. ૬
સૌથી વધુ આપજો આપ પ્રભુની કૃપા,
જેથી મળશે મને જે હું માંગું. ૭
માગ્યું નથી સારું જે તેહ પણ આપજો,
એટલું બોલી હું પાપ લાગુ. ૮

- અનામી ભક્ત



અધ્યાત્મ

આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ શિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક
છૂટક નકલ ૪-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૧૫-૦૦
વિદેશમાં રૂ. ૨૦૦-૦૦ (વિમાનથી)

- સંસ્થાપક પ. પૂ. મોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ (રજી. અમદાવાદ).
- તંત્રી-સંપાદક શ્રી નારાયણ હ. જાની.
- સહસંપાદકો શ્રી નાનુરામ દુધરેજીયા, શ્રી મણિભાઈ સી. શાહ.
- પ્રકાશન અને પ્રામિસ્થાન 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર, ભાવનગર-૧
- તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક નારાયણ હ. જાની. ફોન ૨૫૮૧૧
- મુદ્રણસ્થાન રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, પ૩/૫૪ સી, બોરડીગેટ, ભાવનગર-૧.

લેખકોને નિમંત્રણ

- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
- લખાણ કાગળની એક બાજુ ને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે. બીજાં સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખોની નકલો ન મોકલાવવા વિનંતી છે.

'અધ્યાત્મ' અંગે સૂચનો

- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
- 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરનાં રહેશે.
- 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી આપશે.
- પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
- 'અધ્યાત્મ' અંગે કોઈ સૂચનો કરવાના હોય તો નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ છે.
- દર મહિનાની તા. ૧૫ સુધીમાં જે ગ્રાહકોનાં નામ અત્રે મળી જશે, તેમને તા. ૧૭ મી એ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

અનુક્રમણિકા

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી	૪
પ્રશ્નોત્તરી	યોગેશ્વરજી	૧૧
શ્રી શ્રી મા સર્વેશ્વરીની સાથે સાથે...	—	૧૮
કોણ કહે છે તું છે છુપાયો?	વિઠ્ઠલભાઈ મકવાણા (રસાભિ)	૩૭
માનવ	ડૉ. રણજિત પટેલ (અનામી)	૩૮
ભીતરી ભોમકા	ડૉ. ધર્મેન્દ્ર મ. માસ્તર (મધુરમ)	૪૦
પ્રેરક પ્રસંગો	ઝિઝુવાડીયા કનેયાલાલ	૪૧
પ્રાકટ્ય માટેની સાધના	નારાયણ હ. જાની	૪૮
તત્ત્વચિંતન	જેમ્સ એલન	૫૪
મનડું મેલું	દુર્લભજી ભક્ત (સ્યાદલા)	૫૯
તો ભાગ્ય ખુલી જાય મારું!	પરમાર્થી	૬૦
રામકથા	યોગેશ્વરજી	૬૧

* અભિનંદનીય સહાય *

અધ્યાત્મ માસિકના માર્ચ, ૧૯૯૫ ના અંકની પ્રસિદ્ધિનો બધો ખર્ચ, પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીની પ્રેરણાથી, પનામાના સત્સંગ મંડળ તરફથી આપવામાં આવી રહ્યો છે. આ સત્કાર્યમાં પનામાના શ્રી વસંતભાઈ પી. ભક્તનો ફાળો ઉલ્લેખનીય છે, એમ જાણવા મળ્યું છે. સત્સંગ મંડળનાં જે કોઈ ભાઈ-બહેનોએ અધ્યાત્મને સહાય કરી છે, તે સહુ પરે જ અભિનંદનને પાત્ર છે. મા-પ્રભુ તેઓનું સર્વ પ્રકારે મંગલ કરે એજ પ્રાર્થના. કેનેડા ને અમેરિકાના સત્સંગપ્રેમી ભાઈબહેનો તરફથી સહાય મળેલી એટલે તો રોજ રોજ વધતા જતા ભાવો વચ્ચે પણ અધ્યાત્મ છેલ્લાં ૧૪ વર્ષોથી આટલા સામાન્ય લવાજમના દરે વાંચકોને આપી શક્યા છીએ. આથી સહાય કરનાર સહુના અમે આભારી છીએ.

— તંત્રી

અધ્યાત્મ

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો

—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૧૬

માર્ચ-૧૯૮૫

અંક : ૬

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

મા સર્વેશ્વરી

તા. ૧૬-૪-૮૧, ગુરુવાર, ચૈત્ર સુદ તેરસ

૨૦૩૭, સ્થળ : તલોદ

નિત્યક્રમ મુજબ પૂ. શ્રી લેખનકાર્ય માટે બેઠા છે. તેની સામે ભીંતના ટેકે સર્વેશ્વરી આજે ધ્યાનમાં બેઠાં છે. લેખનકાર્યથી નિવૃત્ત થઈ પૂ. શ્રી થોડો આરામ કરી સાંઈબાબાની સ્તુતિ બોલે છે. પછી દેવીની સ્તુતિ બોલે છે.

ત્યારબાદ પૂ. શ્રી નીચે મુજબ મસ્ત થઈને બોલે છે—

સામ્બ સદાશિવ, જયશંકર,
સામ્બ સદાશિવ, સામ્બ સદાશિવ.
રઘુપતિ રાઘવ રાજારામ,
સીયારામ સીયારામ ભજ પ્યારે,
નહીં જનમ વારંવારે.

માર્ચ : ૧૯૮૫

૫

હરેરામ હરેરામ રામ રામ હરે હરે,
હરેકૃષ્ણ હરેકૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે.
અયોધ્યાનગરી સરયું નમું.

ૐ હૌઃ શાંતિઃ એમ શાંતિમંત્ર આખો પૂ. શ્રી બોલી જાય છે, ત્યારે ઘડિયાળમાં ૧૧:૩૦ થયા હોવાથી પૂ. શ્રી દ્વાર ખોલે છે. દશક મિનિટમાં સફાઈ થઈ જતાં પૂ. શ્રી ભોજન માટે બેસે છે.

ભોજન બાદ કોગળા કરીને બહાર નીકળતા બોલે છે રામ રામ હે શંકર હે ગોપાલ. આજે છાશ સારી હતી. કુદરતી રીતે ઘરે તૈયાર થયેલી સારી જ લાગે. આજે પૂ. શ્રી મગ, ભાત, ભાખરી ને છાશ લે છે.

ત્યારબાદ બંને છોકરાઓને પૂ. શ્રી પુસ્તકો બહાર મૂકવાની સૂચના આપે છે. પ્રશ્નોત્તરી મુલાકાત દરમ્યાન સારી થઈ. સૌ સમય થતાં ઘૂટા પડ્યાં. પૂ. શ્રીએ આરામ કર્યો.

સાડા છ વાગ્યે પૂ. શ્રી તૈયાર થઈને બહાર સોસાયટીના મેદાનમાં ત્રણવાર આંટા મારે છે. સાથે અજય, સર્વેશ્વરી ને તલોદના વૃદ્ધ સંચાલક શ્રી અમથારામ પણ છે. અમથારામના જીવનની વાતો જાણવા મળે છે. પ્રવચન સ્થળ પર જઈ પ્રવચન પૂર્ણ કરી ઉતારા પર આવી દૂધ લેવાનું બને છે. આજકાલ અહીં સાંજે પૂ. શ્રી ભોજન-નાસ્તો વિગેરે લેતા નથી, ફક્ત દૂધ લઈ આરામ કરે છે.

તા. ૧૭-૪-૮૧, શુક્રવાર, ચૈત્ર સુદ તેરસ

ગુડફ્રાઈડે, ૨૦૩૭, સ્થળ : તલોદ

રાત્રે ૧૨ થી ૨ પૂ. શ્રી ને સર્વેશ્વરી પણ જપ કરે છે. સવારે નિયમ મુજબ બધાં જ કામો થાય છે. સવાઆઠથી પૂ. શ્રી લેખનકાર્ય ચાલુ કરે છે. સર્વેશ્વરી જપ કરે છે. સમયસર ભોજન

બાદ મુલાકાત પણ થાય છે. એકંદરે ચર્ચામાં સારા પ્રશ્નો આવે છે. મુલાકાત બાદ આરામ. આરામ બાદ ફરી થોડું લેખન કર્યા બાદ સાંજે છ વાગ્યે તલોદની નજીક મૈયલ નામના ગામમાં પૂ. શ્રી ગાડીમાં જાય છે.

તલોદના પ્રસિદ્ધ બીડીના વેપારી ચેવલા પરિવાર પૂ. શ્રીનું સ્વાગત કરે છે. પૂ. શ્રી સેવાયજ્ઞ વિશે ૧૫ મિનિટ સરસ વાતો પ્રવચનમાં કહે છે. ત્યારબાદ ફરી તલોદના પ્રવચન સ્થળે આવી આજનું પ્રવચન આપે છે.

પ્રવચન આપીને પૂ. શ્રી આજે ઉતારા પર આવી જાતે ખીચડી બનાવવાનું ઈચ્છે છે, એ દૃશ્ય સાથે જ ખૂબ સરસ હતું.

પૂ. શ્રીએ ચાલુ સગડી પર તપેલી ચડાવી દીધી. ૧૦ વાગ્યા સુધીમાં ખીચડી તૈયાર થઈ જાય છે. ખીચડીનું ભોજન ખૂબ સંતોષપૂર્વક અમે લઈએ છીએ. ખીચડી સાથે દૂધ ને કેરીની ચટણી પણ લીધી.

ત્યારબાદ આરામ હરિ: ૐ

તા. ૧૮-૪-૮૧, શનિવાર, ચૈત્ર સુદ ચૌદસ

૨૦૩૭, સ્થળ : તલોદ

સમય પ્રમાણે બધો જ કાર્યક્રમ ચાલ્યા કરે છે. સમયસર સાડા અગિયારે દ્વાર ખૂલે છે. ત્યાં તો વડોદરાથી નિશ્ચિત કર્યા પ્રમાણે શ્રી જીતુભાઈ, કુંદનબેન તથા મંજુલાબેન અમીન આવે છે. સફાઈકાર્ય થઈ જતાં પૂ. શ્રી ભોજન લે છે.

ભોજન લેતાં લેતાં કાવ્યશૈલીમાં જ પૂ. શ્રી વાતો કરે છે. એથી ભોજનમાં પણ આનંદ મળે છે. ભોજન બાદ મુલાકાત થરૂ થાય છે. સરસ પ્રશ્નોત્તરી થાય છે.

એક ભાઈ : સાધના કરતાં મૂઝવણ હોય તો તમને પત્ર લખી શકાય?

પૂ. શ્રી : ભગવાનને જ લખોને, અંતરતમમાં બેઠા છે. તેને અને તેને ન ક્ષેવે તો અમને લખી શકો છો. હેડ ઓફિસનું કામ બ્રાન્ય ઓફિસો પણ કરે છે. જો કે અમે ૧૯૬૦ સુધી બ્રાન્યમાં હતા, પણ હવે હેડ ઓફિસમાં આવી ગયા છીએ. ધીરે ધીરે પ્રમોશન મળે ને?

બીજા પણ ઘણા પ્રશ્નોની ચર્ચા થાય છે. સમય થતાં સૌ વિખેરાય છે, પણ તે પહેલાં તલોદના મુલાકાતીઓમાંના કેટલાક પૂ. શ્રીને સંસારના, શારીરિક રોગોના પ્રશ્નોથી ઘેરી વળે છે. પૂ. શ્રી કહે છે સંસારના પ્રશ્નો પૂછે નહીં. તે માટે જોષીને મળો. શરીરના રોગોના પ્રશ્નો માટે વૈદ્ય, ડોક્ટરોને મળો. અમે તો ભવસાગરના રોગ મટાડવાનું કામ કરીએ છીએ.

સામાન્ય જનતા સાધુસંતો પાસે એવી જ અપેક્ષા રાખતી હોય છે. પૂ. શ્રી સાથે પાછળથી વાત થતાં પૂ. શ્રીએ કહ્યું કે સમાજના આવા બધા લોકોને એવા સાધુઓ મળી પણ રહે છે, કહે મૂકો ૫૧/- હું જપ કરીશ. અથવા બાધા લેવડાવે, નિયમ લેવડાવે વિગેરે.

પૂ. શ્રી પાંચ સુધી આરામ કરે છે. ત્યારબાદ થોડું લેખન કરે છે. છ વાગ્યે તલોદની જનતાના અને ખાસ કરીને અમથારામ જીવરાજ મોદી (પૂ. શ્રીને તલોદમાં લાવનાર પ્રેમી વડીલ)ની ખાસ ઈચ્છાને લીધે પૂ. શ્રીની શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવનાર છે. જેથી છ વાગ્યે પૂ. શ્રી ગાડીમાં બેસી તલોદના અંબાજીના મંદિર પાસે જાય છે. નગરજનો ત્યાંથી ધૂન-ભજન કરતાં કરતાં પૂ. શ્રીની

ગાડીની આગળ ચાલે છે. પ્રવચન સ્થળ સુધી બ્હેરાંમૂગાની શાળાના બાળકો શોભાયાત્રામાં બેન્ડ વગાડે છે.

આજે પૂ. શ્રીનું અહીં છેલ્લું પ્રવચન હતું. ૬:૩૦ પ્રવચન સ્થળ ઉપર આવી જવાય છે. ગીતાપાઠ, પ્રાર્થના વિગેરે થાય છે. આજે વિવિધ આગેવાનો પૂ. શ્રીને પુષ્પહારો પહેરાવે છે.

પૂ. શ્રી આજે છેલ્લું પ્રવચન આપે છે જેમાં નેપાળની રાજકુમારી ને શેઠના બંગલામાં પ્રભુનો રૂમ ન હતો તેની સરસ વાતો કરે છે.

આજે તલોદના દસબાર વિવિધ ક્ષેત્રના આગેવાનો પૂ. શ્રીના પ્રવચનોની યોગ્ય પ્રસંશા કરે છે. પ્રવચનમાં તેઓને શું મળ્યું તે અને ફરી ફરી તલોદમાં પૂ. શ્રી પધારે એવી વાતો કરે છે. ત્યાંથી વિદાય લઈ ઉતારા પર પૂ. શ્રી આવી જાય છે.

પૂ. શ્રીને આજે મોટું થયું છે, જેથી દૂધ લેવા બેઠા છે. સર્વેશ્વરી સંતરાં લાવીને પૂ. શ્રી પાસે મૂકે છે. પૂ. શ્રી એક લે છે. એક સંતરુ સર્વેશ્વરી લે છે. સર્વેશ્વરી પૂ. શ્રીને પોતે જે સંતરુ લીધું તેમાંથી બે ટુકડા આપવા પ્રયત્ન કરે છે, પૂ. શ્રી કહે છે : ગુરુને અપાય નહીં. ગુરુ આપે તે લેવાય તો પણ સર્વેશ્વરી આગ્રહ કરે છે. પૂ. શ્રી કહે છે, “શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે : ગુરુની આજ્ઞા માનો.” છતાં સર્વેશ્વરી સંતરાની બે ચીરીઓ આપવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ પૂ. શ્રીએ તે ન જ લીધી.

રાત્રે સૂતા પહેલાં પૂ. શ્રી આગળ સર્વેશ્વરી સંતરાની બાબત ફરી યાદ કરે છે. પૂ. શ્રી ગંભીર બનીને કહેવા લાગ્યા : “જુઓ, મારું નાનું કે મોટું કાર્ય, નાની કે મોટી સૂચના મંગલમયી હોય છે. મારા દરેક સૂચન પાછળ કાંઈક ને કાંઈક રહસ્ય હોય છે. એ

તમારે યાદ રાખવાનું છે, સમજ્યાં?” સંતરાની ચીરી ન લીધા પાછળ શું રહસ્ય હતું તે સમજાયું?

સર્વેશ્વરી : “ના. ગુરુભાવે તમે એ સંતરું ન લીધું. પણ હું તો તમને પ્રેમથી આપવા માંગતી હતી, અને એ સંતરું વધુ મીઠું હતું માટે તમે એ લો એ જ ભાવના હતી. તમે સંતરું ન લીધું તેની પાછળના કોઈ રહસ્યની મને સમજ પડતી નથી.”

પૂ. શ્રી : તમને ખ્યાલ નથી આવતો પણ મેં સંતરુ કેમ ન લીધું તેની પાછળની એક જ ભાવના હતી. કયી ભાવના હશે?

સર્વેશ્વરી : મને શું ખબર તમારી કયી ભાવના છે તે?

પૂ. શ્રી : જુઓ, તમે આજે દૂધ પણ ન લીધું બરાબર ને? તો પછી મને એમ થયું કે તમે કંઈ ખાતાં નથી તો સંતરુ આખું તમે જ લઈ લો. મને સંતોષ થાય કે તમે કંઈક લીધું. મેં સંતરું ન લીધું તેની પાછળ તમે જ તે ખાઓ જેથી તમે કંઈક પોષણ મેળવ્યું એવો મને આનંદ થાય એ જ મારી ભાવના હતી.

પૂ. શ્રીની આ વાત સાંભળી સર્વેશ્વરીને ખૂબ આશ્ચર્ય થયું. આનંદ પણ થયો. સંતોષ પણ થયો. મહાપુરુષની સાથે રહેવાનું થયું પણ તે કેટલી બધી કાળજી રાખે છે તેનો વધુ એક અનુભવ થયો.

આટલી વાતચીત બાદ આરામ.

તા. ૧૯-૪-૮૧, રવિવાર, ચૈત્ર સુદ પૂનમ

૨૦૩૭, સ્થળ : તલોદથી વડોદરા

સવારે આઠ વાગ્યે પૂ. શ્રી દૂધ લે છે. ત્યારબાદ તલોદના પંદર-વીસ ભાઈબેનો પૂ. શ્રીને વિદાય આપવા પધારે છે. પૂ. શ્રી મુલાકાત રૂમમાં બેસે છે. એક-બે પ્રશ્નોની ચર્ચા થાય છે. સૌ

વિદ્યાય આપે છે. માર્ગમાં થોડી સંસારના સુખદુઃખની કષ્ટ થઈ. પૂ. શ્રી આશ્વાસન આપે છે.

સમયસર વડોદરા આવી ગયા ભોજન બાદ આરામ સાંજે ૫ થી ૬ પૂ. શ્રીએ સવારનું રામાયણનું લેખન આજે મુસાફરીને લીધે બંધ હતું તે શરૂ કરે છે. દરપ વાગ્યે પૂ. શ્રી મુલાકાતીઓ માટે બહાર આવે છે.

જીતુભાઈના એક સંબંધી સાંઈબાબાની સ્તુતિ, જપ કરે છે તે અંગે પૂ. શ્રીનું માર્ગદર્શન મેળવે છે. ત્યારબાદ સૌ આવીને બેસે છે.

તલોદના પ્રથમ દિવસે શું જોયું તેનો અહેવાલ શ્રી કુંદનબેન (પૂ. શ્રીની સૂચનાથી) આપે છે. ત્યારબાદ શ્રી જીતુભાઈ તથા વિજયભાઈ અહેવાલ આપવા સર્વેશ્વરીને આજ્ઞા કરે છે. જેથી એ કાર્યક્રમ ૮:૧૦ સુધી ચાલે છે.

ત્યારબાદ સૌ વિદ્યાય થાય છે. પૂ. શ્રી ખીચડી-શાક-દૂધનું ભોજન લે છે. ભોજન લેતાં પહેલાં શ્લોકો બોલે છે. ભોજન બાદ આવતીકાલના ભોજનની વાત પૂ. શ્રીને પૂછવામાં આવે છે. ઘરમાં જે કરો તે લઈશું એમ કહી પૂ. શ્રી વાતો કરે છે.

થોડી જ વારમાં દ્વાર બંધ થાય છે. પૂ. શ્રી પ્રાર્થના માટે બહાર વરંડાના પર્લગ પર બેઠા છે. સર્વેશ્વરી હિંચકા પર બેસી જપ કરે છે. હરિ: ૐ

(ક્રમશઃ)

પ્રશ્નોત્તરી

યોગેશ્વરજી

પ્રશ્ન : ધ્યાન કેવી રીતે કરવું?

ઉત્તર : પદ્માસનમાં બેસીને કે પલાંઠી વાળીને, આંખ મીચીને, જપ કરતાં કરતાં કે જપ કર્યા વિના, શાંતિપૂર્વક બેસીને ધ્યાન કરી શકાય છે.

પ્રશ્ન : ધ્યાન કરતી વખતે કોઈ મૂર્તિને યાદ કરી શકાય ખરી?

ઉત્તર : જરૂર યાદ કરી શકાય. એ ધ્યાન કરનારની રુચિ પર આધાર રાખે છે.

પ્રશ્ન : ધ્યાન કરતી વખતે મન દોડાદોડ કરે છે તેનું કારણ શું?

ઉત્તર : હૃદયની શુદ્ધિનો અભાવ, અભ્યાસની ખામી, અને સાંસારિક વસ્તુઓ માટેની લાલસા, આસક્તિ કે રાગવૃત્તિ એ ઓછી થતી જાય, અને પરમાત્મા પ્રત્યેનો પ્રેમ વધતો જાય, તેમ મન શાંત થતું જાય છે, સ્થિર થાય છે, ને છેવટે વશ થાય છે.

પ્રશ્ન : એ માટે કોઈ બીજો ઉપાય પણ છે?

ઉત્તર : બીજો ઉપાય નિરંતર ને દિલના ઊંડાણમાંથી કરાતી પ્રાર્થનાનો છે, એથી પણ મનની એકાગ્રતામાં મદદ મળે છે. તે ઉપરાંત સત્સંગ પણ મનને નિર્મળ ને પછી સ્થિર કરવામાં ખૂબ મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.

પ્રશ્ન : ધ્યાનનું ફળ શું?

ઉત્તર : સમાધિ, ધ્યાન કરતાં કરતાં મન જ્યારે છેક શાંત થઈ જાય છે, ત્યારે શરીરનું ભાન ભૂલી જવાય છે, જ્યાં બેઠા હોઈએ તે વાતાવરણ અને સ્થાનનું ભાન પણ ભૂલી જવાય છે. કાળ કે કેટલા વખત લગી બેઠા તે સમયનું ભાન પણ નથી રહેતું. શરીર જડ જેવું બની જાય છે, અને ઈન્દ્રિયોના બધાં કામ અટકી પડે છે. એ સમાધિ કહેવાય છે. શરીર ત્યારે નીચે પડી જતું નથી પણ એવું જ સ્થિર રહે છે. એવી સમાધિદશા કોઈકને જ મળી શકે છે. કરોડોમાંથી કોઈકને જ.

પ્રશ્ન : પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર એટલે શું?

ઉત્તર : પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર એટલે પરમાત્માનું દર્શન.

પ્રશ્ન : એવું દર્શન સાધકને પોતાની અંદર થાય છે કે પોતાની બહાર?

ઉત્તર : અંદર પણ થાય અને બહાર પણ થઈ શકે છે. આત્મારૂપે અંદરનું દર્શન સમાધિ દશામાં થતું હોય છે. સમાધિ દશામાં સૂક્ષ્મ મન દ્વારા આનંદ સ્વરૂપ, શાંતિ સ્વરૂપ, ને ચેતન સ્વરૂપ, આત્મતત્ત્વનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે. અને સમાધિમાંથી જાગ્યા પછી સંસારમાં પણ બધે એ આત્મતત્ત્વની ઝાંપી થાય છે. જ્ઞાની કે યોગીનું દર્શન એવી જાતનું હોય છે.

પ્રશ્ન : મન તો પરમાત્માને પહોંચી શકતું નથી એમ કહેવામાં આવે છે. તો પછી મનથી એમનો અનુભવ કેવી રીતે થઈ શકે છે?

ઉત્તર : મન પરમાત્માને જાણી, અનુભવી, કે પહોંચી શકતું નથી, એમ કહેવામાં આવ્યું છે તે બરાબર છે. પરંતુ તે તો રાગ અને દ્વેષથી ભરેલા, મમતા, અહંતા તથા આસક્તિવાળા મનને

માટે કહેવામાં આવ્યું છે. મન જ્યારે રાગ અને દ્વેષથી મુક્તિ મેળવે છે, અહંકાર, મમતા અને આસક્તિથી રહિત બને છે, તથા સદ્વિચાર ને સર્વ પ્રકારના સદ્ભાવોથી સંપન્ન થાય છે, ત્યારે તે નિર્મળ અથવા તો સાત્ત્વિક થયું એમ કહેવાય છે, એવા નિર્મળ થયેલા મનથી પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર થઈ શકે છે.

પ્રશ્ન : એ સાક્ષાત્કાર બહાર કેવી રીતે થઈ શકે છે?

ઉત્તર : બે રીતે. એક તો જે જે પદાર્થ દેખાય છે તે તે પદાર્થ પરમાત્માના સ્વરૂપ જેવો છે અથવા એની અંદર અને બહાર રૂપે પરમાત્મા જ રહેલા છે, એવો અનુભવ સહજ રીતે થયા કરે છે. એવો અનુભવ મન અથવા બુદ્ધિ દ્વારા જ થાય એવું નથી હોતું. શરીરમાં રહેલો આત્મા બીજા પદાર્થોમાં રહેલા આત્માનો અનુભવ કોઈ પણ જાતની સ્મૃતિ વિના આપોઆપ જ કર્યા કરે છે. તે નિર્ગુણ સાક્ષાત્કાર કહેવાય છે. એ ઉપરાંત એક બીજો સગુણ સાક્ષાત્કાર પણ છે તે બહાર અને અંદર બંને રીતે થતો હોય છે.

પ્રશ્ન : જપ સાથે ધ્યાન થાય ખરું?

ઉત્તર : જરૂર થાય. જપ બે રીતે કરી શકાય છે. એક તો કેવળ મંત્રનું રટણ કરતાં કરતાં અને બીજું મંત્રના રટણ સાથે આંખ મીંચીને કોઈ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતાં કરતાં.

પ્રશ્ન : એવી રીતે કરવાથી કોઈ વિશેષ લાભ ખરો?

ઉત્તર : લાભ કેમ નહિ? એકલા જપ કરવાથી મનને સ્થિર કે શાંત કરવાનું કામ મુશ્કેલ થઈ પડે છે. પરંતુ જપ જો ધ્યાનથી કરવામાં આવે, તો મન જલદી એકાગ્ર કે શાંત થાય છે. કેમ કે મનનો એક ભાગ જપ કરવામાં અને બીજો ભાગ કોઈ સ્વરૂપના

ધ્યાનમાં લાગેલો રહે છે. એટલે બહારના વિષયોમાં મનને ભટકવાનો વખત બહુ ઓછો રહે છે, એ પદ્ધતિથી મન વધારે સહેલાઈથી સ્થિર થઈ શકે છે.

પ્રશ્ન : જપ કરતી વખતે કયી વસ્તુનું ધ્યાન કરવું જોઈએ?

ઉત્તર : એને માટે કોઈ એક નિયમ નથી. દરેકે પોતાની રુચિ કે રસવૃત્તિ પ્રમાણે પસંદગી કરવાનું કોઈ કારણથી શક્ય ના હોય, તો કોઈ અનુભવી પુરુષની સલાહ લેવી જોઈએ. ઈશ્વરના કોઈપણ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરી શકાય છે. કોઈ દેવી, દેવતા, કે અવતારી પુરુષ અથવા સંતનું ધ્યાન કરી શકાય છે. જ્યોતિ કે કમળનું ધ્યાન કરી શકાય છે, અને એવી કોઈપણ વસ્તુનું ધ્યાન ના કરવું હોય તો જપ કરતી વખતે મનની વૃત્તિને હૃદય કે બે ભ્રમરની મધ્યમાં જોડી શકાય છે. એ પણ ધ્યાનનો જ એક પ્રકાર છે. પરંતુ જે પણ પદ્ધતિને પસંદ કરવામાં આવે તેને વફાદાર રહીને છેવટ સુધી વળગી રહેવું જોઈએ. જપ અને ધ્યાનની પદ્ધતિને વારંવાર બદલ્યા કરવાથી, ધારેલો લાભ થવામાં વિલંબ થાય છે.

પ્રશ્ન : જપ અથવા મંત્ર કોઈ ગુરુ પાસેથી જ લેવો જોઈએ, એ બરાબર છે?

ઉત્તર : દરેક વખતે બરાબર નથી. જેને કોઈ ગુરુની મદદ મળે છે, તે ગુરુ પાસેથી લઈ શકે છે. પરંતુ જેને ગુરુની પ્રાપ્તિ કોઈ કારણથી નથી થઈ તેણે શું બગાસા ખાતાં બેસી રહેવું? અને પોતાના કલ્યાણ માટે કાંઈ જ ના કરવું? જીવન મહામૂલ્યવાન છે. તેની પણ પળ કીમતી છે. તેને વેડફી દેવી બરાબર નથી એટલે જે ઠીક લાગે તે મંત્રને પસંદ કરીને જપ કરવાનું શરૂ કરવું જોઈએ.

જેને કોઈ બહારના ગુરુ નથી મળ્યા, તેના હૃદયમાં પણ પરમાત્મારૂપી ગુરુ તો રહેલા જ છે. તેના પર વિશ્વાસ રાખીને જે આગળ વધશે, તેને તે જરૂર મદદ કરશે, અને પ્રકાશ બતાવશે. માટે ગુરુની રાહ જોઈને બેસી ના રહેવું. આવી રીતે બેસી રહીને વખત બગાડવાનો કોઈ જ અર્થ નથી.

પ્રશ્ન : જે મંત્ર ગુરુની પાસેથી ના લીધો હોય તે ફળે ખરો?

ઉત્તર : એવી શંકા જ ના કરો. તમારો મંત્ર ગુરુના ગુરુ ઈશ્વર પાસેથી મળેલો છે એમ માનીને વિશ્વાસ તથા પ્રેમપૂર્વક તેનું રટણ ચાલુ રાખો. યાદ રાખો કે પ્રેમ અને વિશ્વાસ ફળે છે, ને તેથી ઈશ્વરની કૃપા સહેજે થઈ રહે છે. માટે મનને ડગાવનારી આશંકાને વિવેકની મદદથી કાયમને માટે હાંકી કાઢો.

પ્રશ્ન : આત્મજ્ઞાન અને સમાધિ બંને એક જ છે કે જુદા? આત્મજ્ઞાન અને સમાધિમાં શો ફેર? આત્મજ્ઞાનથી સમાધિ મળે?

ઉત્તર : આત્મજ્ઞાન અને સમાધિ બંને એક નથી, પરંતુ જુદાં જુદાં છે. બંનેમાં ઘણો મોટો તફાવત છે. આત્મજ્ઞાન તો આત્મા વિશેનું જ્ઞાન છે અને સમાધિ તો યોગની સાધનાની મદદથી પ્રાપ્ત થતી વિકાસની એક ભૂમિકા કે અવસ્થા છે. યોગની સાધનાના એકંદરે આઠ અંગ ગણાય છે, યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન ને સમાધિ, તેમાં સમાધિ આઠમું અને છેવટનું અંગ છે. ધ્યાનના લાંબા વખતના ઊંડા અભ્યાસ પછીથી તે આવી મળે છે. જ્યારે આત્મજ્ઞાન એટલે આત્માનું જ્ઞાન. આત્માના જ્ઞાનથી સમાધિ નથી મળતી. તેથી સમાધિ મળવામાં મદદ મળી શકે ખરી, પરંતુ વધારે સારી ને સાચી ભાષામાં કહીએ તો કહી શકાય કે સમાધિની, વધારે ને વધારે સિદ્ધિ થતાં અથવા તો સમાધિદશાની દૃઢતા થતાં આત્મજ્ઞાન મળી શકે છે, એવી રીતે

જોતાં આત્મજ્ઞાન સમાધિનું સંતાન છે. સમાધિ સાધન છે અને આત્મજ્ઞાન સાધ્ય છે. સાચી ને સંપૂર્ણ શાંતિ સમાધિ અથવા એકલી સમાધિ દ્વારા નહિ મળી શકે. પરંતુ આત્મજ્ઞાનની મદદથી જ મળી શકશે. જીવનની સિદ્ધિ આત્મજ્ઞાનથી જ થાય છે.

પ્રશ્ન : આત્મજ્ઞાન તો શાસ્ત્રોના ચિંતન-મનન મારફત પણ મળી શકે ને?

ઉત્તર : શાસ્ત્રોના ચિંતન-મનન મારફત જે મળે છે તેને આત્મજ્ઞાન કહેવા કરતાં શાસ્ત્રજ્ઞાન કહીએ તે જ બરાબર છે. શાસ્ત્રોના ચિંતન-મનનથી આત્માનું જ્ઞાન મળે છે એમ માની લઈએ તો પણ એવા આત્મજ્ઞાનના પ્રતાપથી શાંતિ નથી મળી શકતી, ભેદભાવ કે અહંભાવની નિવૃત્તિ પણ નથી થતી અને જીવનનું શ્રેય પણ નથી સધાતું. રસોઈનું જ્ઞાન થવાથી, રસોઈની માહિતી મળે છે પરંતુ ભૂખ નથી ભાંગતી, ભૂખ તો રસોઈનો સ્વાદ લેવાથી જ ભાંગી શકે છે. તેવી રીતે શાસ્ત્રોની મદદથી મેળવેલું આત્મજ્ઞાન માણસની ભ્રમણા નથી મટાડતું. ભ્રમણા મટાડવાનું ને શાંતિ આપવાનું કામ તો અનુભવજ્ઞાન જ કરતું હોય છે. એવા અનુભવજ્ઞાનને મેળવવા માટે લાંબા વખત લગી ઉત્સાહપૂર્વક સાધના કરવી પડે છે. એ સાધનાને પરિણામે સાધકને આત્મદર્શન થાય છે. અને આત્માના એવા પ્રત્યક્ષ દર્શનને પરિણામે આત્માનું પ્રત્યક્ષ અનુભવજન્ય, શંકારહિત, સચોટ જ્ઞાન થાય છે. એવું આત્મજ્ઞાન કાંઈ તેને જ્યારે ને ત્યારે નથી મળતું, તે માટે કઠોર પરિશ્રમ કરવો પડે છે. પરંતુ એવું આત્મજ્ઞાન જ સર્વ પ્રકારે સુખકારક, શાંતિદાયક ને તારક થઈ શકે છે માટે એને મેળવવાનો જ નિશ્ચય કરવો જોઈએ. શાસ્ત્રજ્ઞાનથી અટકી પડવાને બદલે એને મેળવીને આગળ વધવું જોઈએ.

પ્રશ્ન : સમાધિ વિના ચાલે કે ના ચાલે?

ઉત્તર : આટલી વિચારણા પછી એ પ્રશ્નનો ઉત્તર તમને સહેલાઈથી મળી રહેશે. આત્માના અનુભવજન્ય જ્ઞાન માટે સમાધિ જ એક અગત્યનું અક્ષીર સાધન છે. એટલે એના વિના ના જ ચાલી શકે. માટે એની સિદ્ધિ માટે ધ્યાનનો અભ્યાસ કરવા માંડો. અને એવી રીતે એકલી વાતો નહિ પરંતુ અનુભૂતિના પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરો.



બાહ્યત્યાગ તે ત્યાગ નહિ, આંતર ત્યાગજ ત્યાગ;
છોડી મનથી સર્વને, લે સુખસ્વરૂપ અગાધ.

IS : 10001



ઓ. : ૨૩૫૯૮
૩૪૦૧૬
ફ. : ૮૨૪૩૭
ધ. : ૪૧૪૩૧

ખેતીની સિંચાઈ માટે વિદ્યસનીય એન્જીન
“સત્યવાન” તથા “ચંદન”
૬, ૮ તથા ૧૦ હો. પા.
-: બનાવનાર :-

કનેરીયા એન્જીનીયરીંગ વર્ક્સ

ટેબર રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૨

શ્રી શ્રી મા સર્વેશ્વરીની સાથે સાથે...

પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરી કપૂરાથી તા. ૧૯/૧/૯૫ ના રોજ નીકળી કામરેજ તાલુકાના વાવ ગામે તા. ૩/૩/૯૫ સુધી શ્રી આશાબેન ભક્તને ત્યાં રોકાયાં. બેન આશા એટલે પ્રેમ અને ભાવમયતાનું સાકાર સ્વરૂપ. એટલે જ પૂ. મા એને ત્યાં આટલું રોકાયને! વાવ ગામે પૂ. મા પહેલીવાર જ આવી રહ્યાં. આ ગામમાં ભક્ત સમાજના ઘણા પરિવારો છે. પરંતુ તેઓમાંથી બહુ જ ઓછી વ્યક્તિઓને પૂ. માની આધ્યાત્મિક ઉચ્ચતાનો પરિચય છે. એથી આવા સર્વ લોકોને પૂ. માના વાવમાં રોકાણનો લાભ મળે તે માટે શ્રી આશાબેનની વિનંતિનો સ્વીકાર કરી પૂ. માએ સવારે ૧૦ વાગે દર્શન આપવાનું ઠરાવ્યું. દર્શન સાથે પૂ. મા જુદી જુદી ધૂનો બોલાવતાં ને થોડું વક્તવ્ય પણ આપતાં. આમ આવનારાઓને પૂ. માનાં દર્શન અને વાણીશ્રવણનો બેવડો લાભ મળતો.

આ ગાળા દરમ્યાન અમોને પણ બીજા ભક્તો સાથે પૂ. માનું સાન્નિધ્ય પંદરેક દિવસ મળ્યું. તેમાં કેટલાક જાહેર કાર્યક્રમો પણ થયા તેમાં ઉપસ્થિત રહેવાનું પણ બન્યું. આ બધા દિવસોનો વિસ્તૃત અહેવાલ આપવાનું તો અમારે માટે શક્ય નથી. પરંતુ જે થોડી ઘણી એ સત્સંગની વાતો અમે નોંધી શક્યા તેનો પરિચય કરાવવાનો આ નમ્ર પ્રયાસ છે. આશા છે કે વાંચકોને તે ગમશે.

તંત્રી, અધ્યાત્મ

* * *

પ્રાર્થના

[પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીના પ્રાર્થના ઉપરના ટૂંકા પ્રવચનનો સંક્ષેપ]

પ્રભુની પ્રાર્થના વિશે ભિન્ન ભિન્ન માન્યતાઓ પ્રવર્તતી હોય છે. પરંતુ સાચી પ્રાર્થના એ છે જેમાં ખરા અંતરથી ભાવપૂર્વક પોતાની માંગણી પ્રભુને જણાવાતી હોય. ઘણા લોકો પ્રચલિત પ્રાર્થનાઓ ધરમાં કરતા હોય છે. કોકની રચેલી અને જેના અર્થો બરાબર ન સમજાય તેવી પ્રાર્થનાઓ ગાવા કરતા પોતાના ધ્યેયને અનુલક્ષીને પોતાની જ ભાષામાં માણસ પ્રભુને પ્રાર્થના કરે તે ઉત્તમ છે.

પ્રાર્થના માટે સામાન્ય રીતે કોઈ નિયમ નથી, કે કોઈ ઉંમર, જાતિ કે સામાજિક દરજ્જાનો ભેદ તેમાં બાધક બનતો નથી. કોઈપણ સ્થળે, સમયે કે સ્થિતિમાં પ્રાર્થના કરી શકાય. માત્ર પ્રચલિત પ્રાર્થનાના પદો ગાવા કરતાં પોતાની માંગણીને પ્રભુ સમક્ષ રજૂ કરતાં એકતાનતા અનુભવી તે વધારે સારું છે. પ્રાર્થના કરતાં બધું જ ભૂલાઈ જવું જોઈએ.

માત્ર ભગવાન, ભક્ત અને તેની માંગણી એટલું જ યાદ રહે તો તે શ્રેષ્ઠ પ્રાર્થના ગણાય. પ્રાર્થનામાં ભાષા કે શબ્દોના મહત્ત્વ કરતાં ભાવનું જ મહત્ત્વ વધારે છે. એટલે પ્રાર્થનાઓ બીજાને સંભળાવવા માટે નથી. પ્રશસ્તિ પામવા માટે પણ નથી તે તો માત્ર લગન અને સમજપૂર્વકની પ્રભુ સમક્ષ રજૂઆત છે.

સાચા દિલથી કરેલી પ્રાર્થના પ્રભુ તો સાંભળે જ. પરંતુ કેટલીક વાર સાંભળનારા માનવ દિલોને પણ ખૂબ અસર કરી જાય. આવી પ્રાર્થનાનું ઉદાહરણ આપતાં પૂજ્ય “મા”એ જણાવ્યું કે પૂજ્ય “યોગેશ્વરજી” કોટા શહેરમાં પ્રવચન કરતા હતા. તેમાં

ઈનામ વિતરણનો એક સમારંભ પણ હતો. સ્થાનિક કલેક્ટર તે સમારંભના અધ્યક્ષ હતા, તે સમારંભમાં એક અનાથ વિદ્યાર્થીએ ખૂબ ભાવપૂર્વક નીચેની પ્રાર્થનાની પંક્તિઓ ગાઈઃ-

જનકીનાથ સહાય કરે તબ,
કોન બિગાડ સકે નર તેરો.

આ પ્રાર્થનાના શબ્દોની અસર કલેક્ટરના ઉપર ખૂબ થઈ. તેમણે તે વિદ્યાર્થીને બોલાવી સારી રીતે પુસ્કૃત કર્યો. એટલે ભગવાન જ પ્રાર્થનાનો પ્રત્યુત્તર વાળે એવું નથી. કોઈકવાર પ્રભુ જ કોકના દિલમાં પ્રેરણા કરી પ્રાર્થનાનો પ્રત્યુત્તર વાળે. આથી માણસે પ્રાર્થનાના સાધનમાં વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ. યથા સમયે પ્રભુ પ્રાર્થનાનો પ્રત્યુત્તર વાળે છે. એટલે ગરીબ કે તવંગર, નાના કે મોટા સૌએ “પ્રાર્થના સંભળાય છે” એ વચનમાં વિશ્વાસ રાખી પ્રાર્થના કરતા રહેવું જોઈએ.

લૌકિક વિષયોની પૂરતીની માંગણી કરતાં આત્મિક કલ્યાણ માટે પ્રભુ સમક્ષ કરાતી પ્રાર્થના શ્રેષ્ઠ છે. તે સીધી જ પ્રભુને પહોંચે છે. એટલા માટે માણસે સમજી લેવું જોઈએ કે તેના સઘળા પ્રશ્નોના ઉકેલ માટેનું સાધન પ્રાર્થના બની શકે છે.

મા સર્વેશ્વરી

* * *

શ્રી કેતકીબેનની ભાવાન પૂરી થઈ

સુરત શહેરનો નાના વરાછા રોડ, તે રોડ ઉપર તાપી નદીના કાંઠે આવેલી સિદ્ધ કુટિરની પવિત્ર જગ્યા વનરાજીથી શોભતું શાંત ને પવિત્ર સ્થળ આ કુટિર પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી હંસદેવજીના આશ્રમનું મૂળ સ્થાન.

તેમાં બે સુંદર દેવમંદિરો. એક ભગવાન શંકરનું અને બીજું— મા જગદંબા, રાધાકૃષ્ણ અને રામસીતા લક્ષ્મણના મંદિરનું.

આ બીજા મંદિરના ખુલ્લા હોલમાં ઉગતા ગુલાબના ફૂલ જેવાં લગભગ ૪૫૦ બાળકોને અક્ષરજ્ઞાન સાથે સાત્ત્વિક સંસ્કારોનું સિંચન કામ શ્રી કેતકીબેન કરી રહ્યાં છે.

કેતકીબેન એટલે ભાવના અને સંવેદનશીલ વ્યક્તિ. જાણે પોતાનો પ્રાણ રેડી બાળકો સાથે એકરૂપ થતું અને ખું વ્યક્તિત્વ.

આઠ વર્ષો પહેલાં માત્ર દસબાર બાળકોને આંગણિયે વળગાડીને શરૂ કરાયેલ આ બાળમંદિર આજે તો ખૂબ સારી રીતે ફૂલ્યું ફૂલ્યું છે. એનો પરિચય પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીએ તા. ૧૦-૨-૯૫ ના રોજ એ સ્થાનની મુલાકાત લીધી ત્યારે થયો. પૂ. માના સ્વાગતમાં શ્રી કેતકીબેને સ્વરચિત જે ગીત રજુ કર્યું, તેના શબ્દોમાં વ્યક્ત થતા ભાવો અને દર્દભર્યા તેમના કંઠની મીઠાશ શ્રોતાઓના દિલને ભીંજવી ગઈ. આ રહ્યા એ ગીતના દિલના દર્દને વ્યક્ત કરતા શબ્દોઃ-

સર્વેશ્વરી ક્યાં છે તમે, દર્શન આપો મને, આતુર છેયે,
તારા દર્શન વિના જૂરી મરીએ.
માડી સતજુગમાં દેવી અનેક,
માડી કળિયુગની દેવી તું એક,
સીતા-મીરાં પણ તું, અંબા ભવાની પણ તું,
જગતજનની, તારી ભક્તિથી આશાઓ કરીએ.
તારા દર્શનની આશાઓ રાખી,
તારી વાટડી જોઈને થાકી,
મારું હૈયું રડયું, મારી આંખો રડી, પણ તું ના આવી,
તારા દર્શનની આશાઓ રાખી.

શ્રી કેતકીબેને છેલ્લાં આઠ આઠ વર્ષોથી રાખેલી એ આશા, તા. ૧૦/૨/૮૫ ના રોજ ફૂળી. પછી કેતકીબેનનું હૈયું હાથ કેમ રહે?

આ કેતકીબેને પૂ. મા સાથે ચાર વર્ષ સુધી શાળામાં કામ કરેલું અને પૂ. માના સંસર્ગે એવું તો કંઈક પામી ગયાં, જેનાથી એમના હૃદયમાં આવું ઊંચું સ્થાન પૂ. માને પ્રાપ્ત થઈ ગયું! કેવો સરસ પ્રેમભાવ અને આદર! એ જોનારા મુગ્ધ થઈને જોતા જ રહ્યા.

* * *

પૂ. માને સુરતના સાધના વિદ્યાલયે સન્માન્યાં

પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીના સત્સંગનો એક સરસ કાર્યક્રમ સુરતના વરાછા રોડ પરના સાધના વિદ્યાલયમાં તા. ૧૦/૨/૮૫ ના રોજ યોજાયો. પ. પૂ. માએ આજ વિદ્યાલયમાં છ વર્ષ સુધી આચાર્યપદે રહી સરસ સેવાઓ બજાવેલી.

સત્સંગના કાર્યક્રમના આયોજનનું પ્રયોજન પૂ. માને સન્માનવાનું હતું. સાથે સાથે શાળાના શિક્ષકગણ અને વિદ્યાર્થીઓને પૂ. માનો આધ્યાત્મિક પરિચય કરાવવાનો હેતુ પણ ખરો. પૂ. મા આ સંસ્થામાંથી રાજીનામું આપ્યા પછી પહેલીવાર જ પધારતાં હતાં.

સાધના વિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી જયશ્રીબેને સુંદર સ્વરચિત કાવ્ય પંક્તિઓ ગાઈ—પૂ. મા અને ગુરુદેવશ્રી યોગેશ્વરજીનું અભિવાદન કર્યું હતું. તે ઉપરાંત શાળાના અન્ય શિક્ષકો તેમ જ પરિચિતોએ પણ પૂ. માનું ખૂબ ભાવપૂર્વક પુષ્પગુચ્છે અર્પી અભિવાદન કરી તેઓએ સાધેલી આધ્યાત્મિક પ્રગતિ પ્રત્યે ખુશી વ્યક્ત કરી હતી.

એક સરસ શિસ્તપાલક આચાર્ય તરીકેનો પરિચય તો સહકાર્યકર શિક્ષક મિત્રોને હતો જ. પરંતુ તે વ્યક્તિએ શાળા છોડ્યા પછી કેવી સર્વોત્તમ સાધના કરીને પોતાના જીવનને તો ધન્ય કર્યું છે, પરંતુ સાથે સાથે દેશપરદેશોના અનેક માનવોને પણ પ્રભુપંથનો રાહ દર્શાવી, તેઓનાં કેવાં પૂજનીય અને સન્માનનીય વ્યક્તિ બન્યાં છે. તેની વાતો અધ્યાત્મના તંત્રી શ્રી નારાયણભાઈ જાનીએ વિગતે સમજાવી,

પૂ. માએ આ શાળાના સંચાલક મંડળના સ્વ. શ્રી પ્રભુભાઈ ભક્ત તેમ જ શ્રી પંડયા સાહેબે તેઓને કેવો સહકાર આપેલો તે સ્મરણો તાજાં કર્યાં હતાં. પછી વિદ્યાર્થી મિત્રોને ઉદ્બોધન કરતાં ઉમેર્યું હતું કે એવું ના માનતા કે કેવળ શાળાના અભ્યાસ-ખંડોમાંથી શિક્ષણ મળે છે. વિદ્યાર્થી જો પોતાનું મન ખુલ્લું રાખે તો આસપાસની હરેક વસ્તુઓમાંથી ને વૃક્ષોમાંથી પણ બોધ મળી રહે છે. ભગવાન દત્તાત્રયે આ રીતે જ નગણ્ય ગણાતી વસ્તુઓ, વ્યક્તિઓ અને પ્રાણીઓમાંથી વિવિધ રજ ગુણો ગ્રહણ કરી તે સર્વને ગુરુભાવે વંદન કર્યાં છે. આપણે પણ તે રીતે બોધ ગ્રહણ કરી, આપણો વિકાસ કરી શકીએ.

વળી એકાંત માણસને કેવું અંતરમુખી બનાવે છે તેનો અનુભવ કરવા તેઓ સુરતના પૂ. શ્રી મોટાના મૌન મંદિરમાં વેકેશનમાં બેસતાં. તેવા પહેલા પ્રયોગ વખતે તેઓને પ્રથમ દિવસની રાતે કેવો ચોર અને સાપનો ભય લાગેલો, તેમ જ તે વખતે તેમનું મન કલ્પિત ભયથી કેવી મૂંઝવણ અનુભવવા લાગેલું, તેની વાત તેઓએ વિદ્યાર્થીઓને સુંદર વર્ણનશૈલી દ્વારા સમજાવી હતી. એ કહેવા પાછળ પૂ. માનો આશય એ હતો કે

તેવા ભયના પ્રસંગે તેઓએ પ્રાર્થનાનો આધાર લીધેલો. તેથી તેઓનો ભય દૂર થઈ ગયેલો. સુદર્શનચક્રને પોતાની આસપાસ ફરી રક્ષા કરી રહ્યું છે, તેવું દર્શન તેમને થયેલું. પરિણામે તેમનો ભય જતો રહેલો. આ ઉદાહરણ દ્વારા પૂ. માએ વિદ્યાર્થીઓને પ્રાર્થનાની અસરકારકતા સમજાવી. સાથે સાથે દરેક વિદ્યાર્થીએ પણ શાળાની પ્રાર્થના સિવાય પોતાના દૈનિક જીવનમાં પ્રાર્થનાનો આધાર લેવો જોઈએ. પછી ભલે તે થોડી મિનિટોની જ હોય.

શરૂમાં સંભવ છે કે તેમાં રસ ન પડે, મન પણ ના જોડાય, પરંતુ સમય જતાં તેમાં રસ પડવા લાગશે અને જીવનના સારા-માઠા પ્રસંગોમાં પ્રાર્થનાના પરિણામે પ્રભુની સહાય મળી રહે છે, તેવો અનુભવ થશે.

અન્તમાં તેઓએ કહ્યું કે જીવનમાં જે કોઈ પણ દેવ કે સદ્ગુરુનું (મળ્યા હોય તો) શરણ સ્વીકારી પ્રભુના માર્ગે આગળ વધવાથી જીવનમાં સાચી શાન્તિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ થશે.

આભારવિધિ બાદ, પૂ. મા સર્વ શિક્ષક ભાઈ બહેનોને મળ્યાં હતાં. આ સંસ્થાની છેલ્લા ૧૫ વર્ષોની પ્રગતિ ખૂબ ગણનાપાત્ર બની ગઈ છે. પૂ. મા જ્યારે આ શાળામાં હતા, ત્યારે લગભગ ૮૫ શિક્ષક ભાઈબહેનો અને ૨૮૦૦ જેટલાં બાળકો હતાં. હવે શિક્ષકોની સંખ્યા ૩૦૦ જેટલી થઈ છે, જ્યારે વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા દસહજાર જેટલી છે. સંસ્થાએ નવાં મકાનો પણ બનાવ્યા છે. આમ આ સંસ્થાના ફૂલેલ વટવૃક્ષને જોઈને કોને આનંદ ના થાય! પૂ. માએ સંસ્થાના સંચાલકોને પણ અભિનંદન આપ્યા.

* * *

એક દિનની શિબિર-ગરતેશ્વર ખાતે

પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીએ સુરત જિલ્લા અને આસપાસના ભક્તોના લાભાર્થે એક દિવસની તા. ૧૫/૨/૯૫ ના રોજ ધ્યાન સત્સંગ શિબિર યોજ્યું.

શિબિરના સ્થળ તરીકે પસંદગી ઉતરી તાપી નદીના કાંઠે આવેલ ગરતેશ્વર મહાદેવનું મંદિર.

આ સ્થાન સુરતથી લગભગ ૪૦ કિલોમીટર જેટલું દૂર. પરંતુ સ્થાન ખૂબ સુંદર, એકાંત, રમણીય ને પવિત્ર પરમાણુઓથી સભર. અહીં શિબિર કરવી એ ઘણું અઘરું, કારણ જરૂરી ચીજવસ્તુઓ પાંચ કિલોમીટર દિગસથી લાવવાની.

જંગલમાં મંગલ ઊભું કરવા-મંડપ, માઈક ને પાથરણાંનો પ્રબંધ કરવાનો. આ ઉપરાંત પાંચસો સાતસો માણસોના ભોજનનો પ્રબંધ પણ કરવાનો. આ કામ જેવું તેવું નહિ ઘણાંઓના સાથ-સહકાર વિના ના થાય. પરંતુ તે થયું-અને ફક્ત એક જ માણસના પ્રયાસથી. તે હતા દિગસના શ્રી નાથુભાઈ ડાહ્યાભાઈ ભક્ત.

એમની વર્ષોની ભાવના કે પૂ. મા આ પવિત્ર સ્થાનમાં આવી ભાવિક ભક્તોને સત્સંગનું સુખ આપે. મંડપ અને ભોજનની બધી વ્યવસ્થા કરવાનું પણ એકલે હાથે માથે લીધું. તેઓએ આસપાસના ગામોમાં પત્રિકાઓ વહેંચાવી. અને સરસ એક દિવસની શિબિર થઈ.

સુરત અને આસપાસનાં ગામોમાંથી મોટી સંખ્યામાં માણસો આવ્યા. ભાઈઓ કરતાં બહેનોની સંખ્યા વિશેષ જણાઈ. છેક અમદાવાદ અને વડોદરાથી પણ કેટલાક ભાઈબહેનો આવ્યાં.

શિબિરનો પ્રધાન ઉદ્દેશ્ય સત્સંગ અને ધ્યાન દ્વારા માનવને ઈશ્વરાભિમુખ કરવાનો. પૂ. માએ પોતે પચાસન, પ્રાણાયામ, ધાનુષી મુદ્રા વગેરે પ્રત્યક્ષ કરી બતાવી, જીવનમાં એની ઉપ-યોગિતા સમજાવી. શ્રી નારાયણભાઈ જાનીએ ધ્યાન કરાવ્યું, તો શ્રી હરીશભાઈ કોન્ટ્રેક્ટરે હળવી કસરતો શરીરનાં અંગોની શિથિલતા રોકવામાં કેવી મદદરૂપ છે, તે બતાવ્યું. શ્રી ગોરધનભાઈ કલોલાએ ધૂન ગવડાવી તો શ્રી સુશિલાબેન ભક્તે-પ્રારંભની પ્રાર્થના તેમ જ છેલ્લે ભજનો અને ધૂનવડે, શિબિરનું સમાપન કર્યું.

પૂ. માએ પોતાના ઉદ્બોધનમાં જણાવ્યું કે મનુષ્યની શક્તિ-ઓ સીમિત છે, જ્યારે સંત કે પ્રભુની શક્તિઓ અસીમિત છે, અનંત છે. માનવજીવનનો હેતુ બધી અપૂર્ણતાઓ પાર કરી, પ્રભુ પદને પામવાનું કે આત્મસાક્ષાત્કારનું છે. તે કેવળ લૌકિક પ્રવૃત્તિ-ઓમાં વ્યસ્ત બની વેડફાઈ ના જાય તે જોવાનું છે. મનુષ્ય-જીવનની પ્રાપ્તિ વારેવારે થતી નથી. એટલે માણસે સવેળા જાગ્રત બની, કોઈ સમર્થ ગુરુનું શરણ શોધી લઈ, પ્રભુપ્રાપ્તિના માર્ગે પગલાં ભરવાનાં છે. રખે અંતિમ ઘડી આવી જાય અને જીવનનું ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવાનું પ્રમાદ, આળસ, અને અણસમજમાં ચૂકી ના જવાય. તે ખાસ જોવું જોઈએ. શ્રી યોગેશ્વરજી જેવા સમર્થ સંત તેઓના જીવનમાં મળી ગયા, તો પોતાના જીવનમાં કેવાં સુખશાન્તિ વ્યાપી ગયાં છે, તે સહુ જોઈ શકે છે. માટે જન્મનામાં શ્રદ્ધા બેસે, તે સંતને શ્રદ્ધાપૂર્વક પકડી લો અને તેમના બતાવેલ રાહે ચાલવા માંડો.

શ્રી વિનોદભાઈ મોદીએ પોતાની કેલાસ માન-સરોવરની યાત્રાનો સંક્ષિપ્તમાં અહેવાલ આપ્યો હતો.

પૂ. માએ પ્રશ્નોત્તરીના કાર્યક્રમમાં જે ઉલ્લેખનીય પ્રશ્નોના પ્રત્યુત્તર આપ્યા હતા તે સંક્ષેપમાં આ સાથે આપ્યા છે તેનું સંકલન ભાઈ શ્રી કલ્યાણે કર્યું છે.

શ્રી નાથુભાઈએ આવેલ ભાઈબહેનોનું સવારે દૂધ-નાસ્તાથી સ્વાગત કર્યું હતું અને સહુને મિષ્ટાન્નનો મહાપ્રસાદ જમાડી પરિનૂત કર્યા હતા. પૂ. મા અને પૂ. ગુરુદેવ તેમ જ સંત શ્રી રામદાસનું પુષ્પહારોથી શ્રી નાથુભાઈએ અભિવાદન કર્યું હતું. પૂ. માએ તેઓને, આવી ઉત્તમ ભાવના બદલ અભિનંદી આશીર્વાદ ધર્યા હતા.

* * *

શ્રી ગલતેશ્વર શિબિરની પ્રશ્નોત્તરી

સંકલન : કલ્યાણ

પ્રશ્ન : હૃદયમાં ધ્યાન કરવું કે આજ્ઞાયકમાં?

પૂ. મા : આપણા શરીરમાં કેટલાંક શક્તિનાં કેન્દ્રો છે તેમાંનું એક તે આજ્ઞાયક, બીજું તે હૃદય. યોગીપુરુષો આજ્ઞાયકમાં ધ્યાન ધરે છે અને ભક્તપુરુષો હૃદયમાં ધ્યાન ધરે છે. ધ્યાન થઈ જાય પછી કેન્દ્રોનું મહત્ત્વ રહેતું નથી. શરૂઆતમાં ધ્યાન એકાગ્ર કરવા માટે કેન્દ્રો જરૂરી છે. મન ઈશ્વરમાં એકાકાર થઈ પછી આપોઆપ કેન્દ્રો વિસરાઈ જાય છે.

પ્રશ્ન : મનને શાંત કરવાનો ઉપાય શું?

પૂ. મા : મન ટી.વી.ની સીરીયલોથી શાંત નહીં થાય, મનને શાંત કરવા લોકોએ દારૂ પીધા, વિવિધ જાતના ભોજનના પદાર્થો આરોગ્યા, માંસ પણ ખાધું, બંગલામાં રહ્યા, હવામાં ઉડ્યા, સમુદ્રોમાં ફર્યા, પરંતુ મન ક્યાંય શાંત થયું નહીં. મનને શાંત કરવા

અનેક ભોગો ભોગવી જોયા પણ શાંત થયું નહીં. તો હવે ભજનો લલકારવા માંડો, પ્રાર્થનામાં મનને લગાડો, સંતપુરુષોનો સત્સંગ કરો, ભગવાનના લીલાપ્રસંગોમાં મનને જોડો. શાંતિ ભગવાનના ભક્ત પાસેથી મળશે, પ્રભુપરાયણ જીવનમાંથી મળશે. સંયમી મનમાંથી લાધશે.

પૈસાથી શાંતિ ખરીદી શકાશે નહીં. ભોગોમાંથી મનને પાછું વાળવાથી શાંતિ મળશે. મનને શાંત કરવાથી શાંતિ મળશે ઉશ્કેરવાથી નહીં.

પ્રશ્ન : પ્રાર્થનાથી પૂર્વજન્મના કર્મના ફળો ભોગવવામાં મદદ મળે?

પૂ. મા : કર્મના સારાં માઠાં ફળો ભોગવવામાં પ્રાર્થના મદદ કરે છે. પ્રાર્થના કરવાથી સારા ફળો સારી રીતે ભોગવી શકીએ છીએ અને ખરાબ ફળો ભોગવવામાં રાહત થાય છે. ભગવાનમાં મન જોડવાથી તેટલો સમય દુઃખદર્દમાં રાહત અનુભવાય છે, ધીરજ અને સહન કરવાની શક્તિ મળે છે. પ્રાર્થના જ એક સત્કર્મ બની જશે. તેથી સત્કર્મને લીધે મન શાંત થશે. ફક્ત દુઃખમાં જ નહીં પણ સુખ અને દુઃખ બંને અવસ્થાઓમાં સતત પ્રાર્થના કરતાં રહેવી. દરેક અવસ્થામાં પ્રાર્થનાનું સાધન પકડી રાખવા જેવું છે.

પ્રશ્ન : બાળકોએ ભગવાનના રસ્તે જવા માટે શું કરવું જોઈએ?

પૂ. મા : બાળકોએ સારી ટેવો પાડવી જોઈએ. દરરોજ વહેલા ઉઠવું, માતાપિતાને પગે લાગવું, સવાર સાંજ પોતાની કાલીઘેલી ભાષામાં પ્રાર્થના કરતાં શીખવું જોઈએ કે હે પ્રભુ, મને

ભણવામાં મદદ કરો, મને પેપર લખવામાં મદદ કરો, પોતાનો ભમરડો ખોવાઈ ગયો તો તે શોધવા માટે પણ જેમ વિકાસે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી તો ભમરડો મળી ગયો તેમ દરેક બાળકોએ પોતાના કામમાં પ્રભુની મદદ માગવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. બાળક તો સહજ એકાગ્રતાથી પ્રાર્થના કરી શકે છે. બાળકોને પ્રાર્થના કરવામાં તેની નિર્દોષતા મદદે આવે છે એટલે તેઓની પ્રાર્થના તુર્ત જ સંભળાય છે.

પ્રશ્ન : વ્યવહાર વચ્ચે પણ પ્રભુપ્રાપ્તિ થઈ શકે?

પૂ. મા : વ્યવહાર જ પ્રભુમય બનાવી દો. માતાપિતા સાથે પ્રેમભર્યો વ્યવહાર એ પણ ભક્તિ જ છે. છળકપટ અને વિશ્વાસઘાત તે વ્યવહારમાંથી દૂર કરો એટલે એ વ્યવહાર સાધના થઈ જશે. માંદા સ્વજનોની સેવા એ ઈશ્વરની જ સેવા છે. બીજા પ્રાણીઓ સાથે સારો વ્યવહાર કરીએ તો પછી માનવ સાથે કેમ નથી કરતાં? ઈશ્વર એટલો સારો છે કે આપણો દુર્વ્યવહાર જોઈને આપણને ફટકારતો નથી. મિત્રો, સ્વજનો, નોકરો સાથે પ્રેમભર્યો વ્યવહાર કરો. બાહ્ય વ્યવહાર સાથે આંતરિક વ્યવહાર પણ સંભાળો. ખાસ કરીને અહંકારને કાઢો. અંદર બહાર બંધ જ અનુકૂળતા ઊભી કરવી જોઈએ. આપણે કેવા છીએ તે સતત જોતા રહેવું. આપણાં આંતરિક શત્રુની રમત ઘણી ઝીણી હોય છે માટે સાવધાન થઈને તેને વીણીને બહાર કાઢવા જોઈએ.

પ્રશ્ન : આપણા ઘરમાં ભગવાનનું સ્થાન આગળ રાખવું કે પાછળ?

પૂ. મા : ભગવાનને તો આપણા હૃદયમાં જ રાખવાના છે ભગવાનનું સ્થાન ઘરનાં આગળના ભાગમાં રાખવાનું કારણ

જીવનમાં પ્રભુ સૌથી મહત્વના છે તે બતાવે છે. ઘરની પાછળ ભગવાનનું સ્થાન હોય તો પણ ભગવાનનું શાંતિથી ચિંતન થઈ શકે છે. આગળ પાછળ ગમે ત્યાં ભગવાનનું સ્થાન હોય પણ આપણા મનરૂપી ઘરમાં સતત તેમની હાજરી રાખવી.

પ્રશ્ન : ચક્ષુદાન કરનાર જીવને તેની મૃત્યુ પછીની ગતિમાં તકલીફ થાય છે?

પૂ. મા : ચક્ષુદાન એ તો સત્કર્મ છે. તે તો મૃત્યુ પછીની ગતિમાં મદદરૂપ થાય છે.

પ્રશ્ન : આદર્શ સ્ત્રીના લક્ષણો કેવાં હોવાં જોઈએ?

પૂ. મા : આદર્શ સ્ત્રીનું મહત્વનું લક્ષણ તેના મનની પવિત્રતા છે. તનમનની પવિત્રતા જાળવવા માટે જાગૃત રહેવું જોઈએ. વડીલોનું સન્માન જાળવવું જોઈએ. પોતાની મર્યાદા જાળવાય તે પ્રમાણેનું વર્તન હોવું જોઈએ. પ્રાર્થના કરવાની ટેવ સંકટ સમયે મદદરૂપ થશે. પવિત્રતા, પ્રાર્થના અને પ્રભુપરાયણતાથી સંસારસાગર તરી જવાશે.

પ્રશ્ન : આત્મતત્ત્વને કેવી રીતે જાણી અને માણી શકાય?

પૂ. મા : આત્મતત્ત્વનો વાસ હૃદયમાં છે. જ્ઞાન, ભક્તિ અને યોગ દ્વારા તેના રહસ્યને પામી શકાય છે. સંત અને ગ્રંથ તેનો અનુભવ કરવામાં મદદરૂપ થશે. ધ્યાન, સમાધિથી તેને માણી શકાશે.

જમીનમાં તાંબુ હોય તેની ખબર હોવાથી તે મેળવી શકાતું નથી. તે માટે ત્યાં ખોદવું પડે છે તેમ આત્માનુભૂતિ માટે તપવું પડે છે, પુરુષાર્થ કરવો પડે છે.

પ્રશ્ન : આપને તપથી થયેલી અનુભૂતિઓ જણાવો.

પૂ. મા : તપ કરે તેને અનુભૂતિ થાય જ છે. અમને પણ ઘણી દિવ્ય અનુભૂતિઓ થઈ છે. ઘણા સંતો, સિદ્ધોનાં દિવ્ય દર્શનો થયાં છે. છેલ્લા ૧૧ વર્ષથી ખુલ્લા પગે ચાલીએ છીએ છતાં એક પણ કાંટો વાગ્યો નથી તે પ્રભુકૃપાની અનુભૂતિ જ છે ને. આ ઉપવાસી શરીરને ચાલવાની, દોડવાની ને કૂદીને ડુંગરાઓ ચડવાની શક્તિ મળવી તે પ્રભુકૃપાનું જ પરિણામ છે. અમારા ખુલ્લા જીવનને ખુલ્લી આંખે જોશો તો તમે પણ એ પરમશક્તિની કૃપાને સમજી શકશો.

* * *

પ્રભુને કરેલું સમર્પણ ખોટનો ધંધો નથી

નેત્રંગમાં પૂ. મા શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ ભક્તને ત્યાં ગુરુપૂજનમાં પધાર્યાં. સાથે ગરતેશ્વર શિબિરમાં ભાગ લેવા આવેલ ભક્તો પણ હતા. શ્રી વિજયભાઈ પુરોહિતે પૂ. મા અને પ્રભુનાં સ્વરૂપો તેમ જ કૃષ્ણ ભગવાનની આરસની પ્રતિમાની પૂજાવિધિ કરાવી; તેમને નવા દેવસ્થાનમાં પધરાવ્યાં. આ પ્રસંગે શ્રી કલ્યાણે પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીના લીલાપ્રસંગોને સુંદર ગેય ભજનમાં મઢી લઈને ધીરા મધુર કંઠે ગાઈ બતાવ્યા. તેમ જ પૂ. મા તેઓના પૂર્વાશ્રમમાં નાની બાબતોમાં કેવાં જાગૃત હતાં, તે વિષે એક ટાંચણીનો પ્રસંગ પણ કહ્યો.

ઉપરોક્ત પ્રસંગને વિગતે વર્ણવતાં પૂ. માએ કહ્યું કે એક બહેને શાળામાંથી થોડી ટાંચણીઓ પોતા માટે લાવવા તેમને કહેલું. પરંતુ પૂ. માએ તેમ ન કરતાં બજારમાંથી ટાંચણીનું એક આખું પેકેટ ખરીદી તેમને આપ્યું. તે જોઈ તે બેનને નવાઈ

લાગી! પૂ. માએ તેના અનુસંધાનમાં કહ્યું, “નાની નાની બાબતોમાં જે જીવનમાં ચોકસાઈ કે જાગૃતિ ના હોય તો સંભવ છે કે કદીક મોટા પ્રલોભનમાં પડી જતાં જીવ ના અચકાય. એટલે શરૂથી જ અમે તે માટે ખૂબ જાગૃત હતાં. એટલે અમારું ઉદાહરણ જોઈ બીજાઓ પણ તેમ કરતાં અચકાતાં.”

વિશેષમાં તેઓએ જણાવ્યું કે ૧૯૮૦ માં મણિનગર જતાં સહજ રીતે ગાડીમાં કરેલી પ્રાર્થના પણ અજબ રીતે તુરત જ સંભળાઈ ગઈ! તેના શબ્દો હતા:—

હું તો આવી રહી તારે દ્વાર,
ઓ કૃપાનિધિ, તું માર કે તાર.”

તે જ પ્રાર્થનાનો પ્રત્યુત્તર હોય તેમ જાણે પૂ. શ્રીની માંદગીનું નિમિત્ત સર્જને તેમને પોતાની પાસે બોલાવી લીધાં, અરે ખેંચી લીધાં. “આમ એક સમર્થ સદ્ગુરુની સહાય મળી જતાં અમારી આધ્યાત્મિક પ્રગતિ પણ ખૂબ ઝડપી બની. એટલું જ નહિ પરંતુ તે સમર્થગુરુના ચરણે સઘળું સમર્પણ કર્યું. તો અમારા જીવનમાં કેવો આનંદ—આનંદ છવાઈ ગયો છે તે જુઓ. આ જોઈને પણ તમે પ્રભુને પ્રાર્થતાં ને, તેને માટે ત્યાગતાં શીખો, તો ખાત્રી થશે કે આ ખોટનો ધંધો નથી.” પૂ. માનું આ વક્તવ્ય એવું તો જુસ્સાવાળું ને પ્રતીતિકર હતું કે સાંભળનારાઓનાં દિલને સીધું સ્પર્શી જાય. શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈની ઘણાં વર્ષોની આ માગણી થતાં તેમનાં માતાજી શ્રી ધનીબેન અને પરિવારને ખૂબ પ્રસન્નતા થઈ. તે સમગ્ર પરિવાર પૂ. મામાં ઊંડી શ્રદ્ધાભક્તિ ધરાવે છે એટલે જ પૂ. માએ તેમને ત્યાં પરિશ્રમ ઉઠાવી પધારવાની કૃપા કરી.

આ પ્રસંગે આવેલ ભક્તોને પ્રસાદ ઉપરાંત શીરો ને સરબત

આપવામાં આવ્યાં હતા. બધી વ્યવસ્થામાં શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈના પરિવારનો ભાવ વ્યક્ત થતો હતો.

સંકલન : તંત્રી, અધ્યાત્મ

* * *

દિગસ

[દિગસ, તા. કામરેજ, જિ. સુરત. સુરતથી લગભગ ૨૫ કિલોમિટર દિગેશ્વરી માતાના મંદિરમાં પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીએ આપેલ વાર્તાવાપનો સાર]

અહીંનું આ મંદિર ખરે જ સુંદર છે. મંદિરની સુંદરતા જોઈને લાગે કે આ ગામના લોકોની કલાસૂઝ અને ધાર્મિક ભાવના બીજા લોકો કરતાં ઘણી ઊંચી છે. તેમાંય મંદિરની પ્રતિમાઓ (દિગેશ્વરીમાતા એટલે મા અંબા, રાધાકૃષ્ણ અને રામસીતા લક્ષ્મણની) તો જીવંત લાગે એવી છે. તેમના મુખ ઉપરના ભાવો અને વચ્ચાભૂષણની સજાવટ એવી તો અદ્ભુત છે કે જોતાં એમ લાગે કે હમણાં જ એ પ્રતિમાઓ બોલી ઊઠશે. એટલે પ્રતિમાઓની પસંદગી કરનાર વ્યક્તિ અભિનંદનની અધિકારી છે.

આવા સરસ મંદિરમાં જે દર્શનાર્થીઓ આવી પ્રભુનાં સ્વરૂપો સમક્ષ બે હાથ જોડી મા જગદંબા કે રામ અને કૃષ્ણ ભગવાનને પ્રણામ કરે ત્યારે એ ભક્તની જવાબદારી બને છે કે જે હાથોથી પ્રભુને વંદન થાય, તે હાથોથી કોઈ બૂરાં કામો ના થાય. જે મુખથી પ્રભુનું નામ લેવાય તે મુખમાં વ્યસનની વસ્તુઓ કે અભક્ષ્ય પદાર્થો ના મૂકાય. તે મુખથી અપશબ્દો કે ગાળ પણ ના બોલાય. પ્રભુના મંદિરમાં જનાર માણસ આદર્શ માણસ બની

રહેવો જોઈએ. એ માટે દરેક ભાઈ કે બહેનની એ કોશીષ રહેવી જોઈએ.

વળી મંદિરોમાં નિયમિત રીતે દર્શને જતા ઘણાં ભાઈબહેનો પોતાના ઘરમાં સાથે રહેતા વડીલો સાથે સારો વ્યવહાર ન કરતાં હોય, તેઓના પ્રત્યે પ્રેમ કે આદરભાવ ના રાખતાં હોય. આ સારું ના કહેવાય. ઘરના વડીલો કે માબાપ એ સહુ પ્રથમ પૂજનીય વ્યક્તિઓ છે. મંદિરમાં ના જવાય તો ચાલશે, પરંતુ ઘરનાં વૃદ્ધ વડીલોની સેવા ત્યાગીને, મંદિરના દેવોને પૂજશો તો તે દેવો કદી રાજી નહિ થાય, પ્રસન્ન નહિ થાય. મા ભગવતીને પ્રણામ કરનાર પુત્ર કે પુત્રી, પોતાની જન્મ દેનાર માતાને પ્રણામ ન કરે, તો પેલી મંદિરની માતા એના ઉપર કદી રાજી થઈ આશીર્વાદ નહિ વરસાવે, પોતાનાં માતા-પિતાનાં વચ્ચેની જરૂરિયાતનું ધ્યાન ન રાખનાર વ્યક્તિ મંદિરની માતાને ભલે કિમતી સાડી ઓઢાડી આવે, પરંતુ શું તેનાથી તે કદી પ્રસન્ન થશે? નહીં જ થાય. એટલે દરરોજ સવારે ઘરનાં માતા-પિતા કે વડીલોને પ્રણામ કરી પછી મંદિરના દેવોને વંદન કરશો, તો તેઓ જરૂરથી પ્રસન્ન થઈ આશીર્વાદ આપશે. એનાથી તમારું તો મંગલ થશે જ, સાથે સાથે તમારાં સંતાનોમાં પણ એ ઉત્તમ ગુણો આવશે, જેનાથી તમે જ્યારે વૃદ્ધ થશો ત્યારે તમનેય એવો પ્રેમપૂર્ણ આદરભાવ તમારાં સંતાનોમાં આપશે. ગમે તેટલા ઉપદેશો કરતાં પ્રત્યક્ષ આચરણનું મૂલ્ય ઘણું વધારે છે, એટલે તે માટે તમારાં સંતાનોને તે શીખવવું નહિ પડે.

આજે પૂ. માને પાણી વગરનો ઉપવાસ હતો. વળી ગરતેશ્વર અને નેત્રંગના બબ્બે કાર્યક્રમો પૂરા કરીને પૂ. મા દિગસ પધાર્યા

હતાં. છતાં તેમની વાણીમાં જે જુસ્સો અનુભવાતો તેની પરાકાષ્ટ ત્યારે જણાઈ જ્યારે પ્રવચનના અંતે તેઓએ “ૐ મા, જય મા, જય જય મા”ની ધૂન ખૂબ મસ્તી અને ભાવથી બોલાવી. ઘડીભર લાગ્યું કે પ્રભુની પ્રતિમાઓમાં ચેતન આવા ભાવ અને પ્રેમસભર-દેહભાન ભૂલીને કરાતી પ્રાર્થનાઓથી જ આવતું હશે. સહુ શ્રોતાઓ પણ એ ધૂનના મસ્તીભર્યા ગાનથી ઝૂમી ઊઠ્યા, ડોલી ઊઠ્યા, તો પેલી પ્રતિમાઓ પણ નિશ્ચેષ્ટ બનીને કેમ બેસી રહી શકે! તેઓના મુખ ઉપરના ભાવો પણ બદલાયેલા લાગ્યા.

* * *

સુખદુઃખમાં પ્રસન્નતા સાધનાનું સર્વોત્તમ ફળ

સામાન્ય માણસો જ્યારે પરસ્પર મળે ત્યારે મોટાભાગે પોતાના દુઃખની જ વાતો કરે છે. ફરિયાદ કરતા રહે છે. પરંતુ તેઓ જાણતા નથી કે દુઃખ આપીને પણ પ્રભુ તો તેમના ઉપર કૃપા જ કરતો હોય છે. પરંતુ તે તો ત્યારે સમજાય જ્યારે તે સમજવાની દૃષ્ટિ તેમનામાં હોય. માત્ર સુખ જ પ્રભુનો પ્રસાદ હોય તેમ નથી, દુઃખ પણ પ્રભુનો પ્રસાદ હોઈ શકે. પ્રસાદ કોને માનવો તે આપણા મન પર આધાર રાખે છે. આપણું મન કેવી રીતે તેનો સ્વીકાર કરે છે. તેના પર તેનો આધાર છે.

પ્રાપ્ત પરિસ્થિતિમાં ભક્ત કદી ફરિયાદ કરતો નથી. પછી ભલે સુખ હોય કે દુઃખ. જેને લોકો સર્વોત્તમ સુખ માની બેઠા છે, તે કાયમી કે સનાતન નથી. એક દિવસ તો તેનો અંત આવવાનો જ છે. કારણ કે આ દૃશ્યમાન જગતમાં પરિવર્તન તો થતું જ રહે છે.

મોટા ભાગના માણસોની ઈન્દ્રિયો અને શરીરો ભોગો ભોગવીને સાવ ઘસાઈ જાય છે. નિર્બળ અને નકામા થઈ જાય

છે. પરંતુ આ ઈન્દ્રિયો ઉપર જે સંયમ કરવામાં આવે તો તે માણસને પ્રભુના માર્ગે આગળ લઈ જવામાં પણ મદદરૂપ બની શકે છે. તે માટે દરેક ઈન્દ્રિયો ઉપર ભગવાનને બેસાડી દો તેથી તેમના વડે કશું ખરાબ જ ન થાય. એનાથી ઈન્દ્રિયોને સાત્ત્વિક વિષયો જ મળી રહેશે. માણસ માટે સર્વશ્રેષ્ઠ વસ્તુ તો એ છે કે ક્ષણભંગુર વ્યક્તિ કે વસ્તુમાં આસક્તિ ના કરવી.

સુખ અને દુઃખ સદા ટકતાં નથી એટલે તેમાં સમતા જાળવવી જોઈએ. કોઈપણ સાધક માટે સુખદુઃખમાં પ્રસન્નતા એ એની સાધનાનું સર્વોત્તમ ફળ છે.



શ્રી યોગેશ્વર કૃપા

સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમજ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ
તેમજ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોટી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૮૫ ૦૦૭

ફોન : ૬૬૮૨૩૧

* કોણ કહે છે તું છે છુપાયો? *

કમળની પંખુડી ખોલી, આંખડી ઉઘાડી;
સમીરના સુસવાટમાં, બંસરી બજાવી.
કહે કોણ તું છે છુપાયો?

ભાનુકર સહજમાં પસારી, અવનિને જગાડી;
શશીકર ફેરવીને, રજનીમાં દે ઝિંઘાડી.

વિદ્યની નીંદર જાગરણમાં શું,
તારી ક્રિયાશીલતા ન પિછાણી?

ગ્રીષ્મની ઉષ્ણતા દઈને, દે છે તું અકળાવી,
વર્ષાને વરસાવીને, પ્રેમમાં દે નવડાવી,
નથી પ્રકટતો શું, પિતૃભાવના પ્રકટાવી?
અટખેલી કરતું ઝરણ, શૈલથી તું ઝરાવી.

નચાવી કૂદાવી ને, વૃક્ષવૃંદોથી રમાડી,
નાચીને નથી દેતો તું, ગોકુળ દર્શન કરાવી?

— વિઠ્ઠલભાઈ મકવાણા (રસાભિમ)



* માનવ *

વિરાટ આ બ્રહ્માંડ મહી શું
 માનવ ત્હારું સ્થાન રે!
 સાગરમાં ખસખસનો દાણો,
 આભ સમું અભિમાન રે. વિરાટ આ...
 નિહારિકાથી નક્ષત્રો ને,
 નક્ષત્રે ગ્રહ-મંડળ,
 પૃથ્વી-‘ગૃહ’માં માનવ કેવલ!
 સ્વામી એ સચરાચર!
 સ્વામી પણ બ્રહ્માંડે બિન્દુ!
 પામે ન આત્મ-પિછાન રે
 આભ સમું અભિમાન રે. વિરાટ આ...
 હજી નહીં તું માનવ પૂરો,
 વહ્યાં વર્ષ અપાર રે,
 આદિમ-વૃત્તિ અર્ધ-પશુની,
 લક્ષ્યા ન જુગદાધાર રે!
 બદામની બે બુદ્ધિ દર્પે-
 ગાતો નિજનું ગાન રે
 આભ સમું અભિમાન રે. વિરાટ આ...
 વિવેક-અચિત બુદ્ધિ ન તારી
 કરુણા-ઉજિત ઊર રે,
 કામ, ક્રોધ, મદ, મોહથી પ્લાવિત
 સંવિદ માયા-પૂર રે!
 દૂર હજી યે મંજિલ મંગલ

શોચ-સમજ નિજ સાન રે
 આભ સમું અભિમાન રે. વિરાટ આ...
 એક રામ બસ? એક કૃષ્ણ બસ?
 થાય ન જગનું કામ રે,
 ઘરઘર ઊરઊર બુદ્ધ-મહાવીર,
 વદત ગાંધી ‘હિ રામ રે’!
 આરોહણ માનવ-જાતિનું
 ગાય પ્રભુતા-ગાન રે
 આભ સમું અભિમાન રે!
 વિરાટ આ બ્રહ્માંડ મહી શું
 માનવ ત્હારું સ્થાન રે? વિરાટ આ...

— ડૉ. રણજિત પટેલ (અનામી)

અંબાજીમાં ક્યાં ઉતરશો?

“સ્વર્ગારોહણ”

માતાજી જ્યોતિર્મયી વિશ્રામગૃહ

“સ્વર્ગારોહણ”, દાંતા રોડ, અંબાજી. ટે. નં. ૨૨૬૯

(ઉ. ગુ.) ૩૮૫ ૧૧૦

* ભીતરી ભોમકા *

(ગીત)

ભીતરની ભોમકા ન્યારી. હો મનવા.
 ભીતરની ભોમકા ન્યારી.
 ભીતર ભગવાન છે, અંતરનો તાર છે,
 ચેતનની ધાર છે, સૃષ્ટિનો સાર છે—
 એહવી વાત જ પ્રમાણી. હો મનવા.
 ભીતરની ભોમકા ન્યારી.
 ભીતર આધાર છે, જીવન સથવાર છે,
 શક્તિ અપાર છે, પ્રેરક આગાર છે—
 એહવી વાત જ પ્રમાણી. હો મનવા.
 ભીતરની ભોમકા ન્યારી.
 ભીતર ના ભાર છે, સ્વર્ગીય દ્વાર છે,
 આનંદ અપાર છે, નવલો અવતાર છે—
 એહવી વાત જ પ્રમાણી. હો મનવા.
 ભીતરની ભોમકા ન્યારી.

— ધર્મેન્દ્ર મ. માસ્તર (મધુરમ)

પ્રેરક પ્રસંગો

કનેચાલાલ ઝિગુવાડીયા

અમોઘ શક્તિ પ્રેમની

યોગીઓ બળાત્કારે મનને વશ કરવા મથે છે, ત્યારે ભક્તો પ્રેમથી મનને વશ કરે છે. હઠયોગથી મનને વશ કરવા કરતાં પ્રેમથી મનને વશ કરવું ઉત્તમ છે. યોગી પોતાના યોગ બળે હિંસક પશુઓને વશ કરી શકે છે, પણ પ્રેમમાં એવી શક્તિ છે કે, જડને પણ ચેતન બનાવી શકે છે.

ચાંગદેવ મહાન યોગી હતા. પોતે પ્રામ કરેલ યોગસિદ્ધિના બળે તેમણે ચૌદ વખત મૃત્યુને પણ પાછું ઠેલ્યું હતું. અને ચૌદસો વર્ષ જીવ્યા હતા. પણ એ સિદ્ધિમાં ફસાયા હતા. એ લોકેપણા ઉપર કાબૂ મેળવી શક્યા ન હતા. સંત જ્ઞાનેશ્વરની ખ્યાતિ સાંભળીને તેમનામાં મત્સર ઉત્પન્ન થયો કે, ‘આ બાળક શું મારા કરતાં પણ વધ્યો?’

ચાંગદેવે જ્ઞાનેશ્વરને પત્ર લખવાનું વિચાર્યું. પણ મુંઝયા કે, સંબોધન શું કરવું? જ્ઞાનેશ્વર તો સોળ વર્ષના જ હતા. એટલે ‘પૂજ્ય’ તો કેમ લખાય? આ ભાંજગડમાં એ પત્રની શરૂઆત ન કરી શક્યા. અંતે તેમણે કોરો પત્ર જ્ઞાનેશ્વરને પાઠવ્યો.

સંતોની ભાષા સંતો જાણી શકે છે. સંતો કોરા કાગળ પણ વાંચી શકે છે.

મુક્તાબાઈએ (જ્ઞાનેશ્વરનાં નાનાં બહેન) જવાબ લખ્યો, ‘ચૌદસો વર્ષની ઉંમરે પણ તમે કોરા ને કોરા રહ્યા!’

ચાંગદેવ પોતાની સિદ્ધિઓ બતાવવા વાઘ ઉપર સવારી કરી, સર્પની લગામ બનાવી, જ્ઞાનેશ્વરને મળવા ચાલ્યા. જ્ઞાનેશ્વરને આની ખબર પડી. એમને થયું, 'આ ડોસાને સિદ્ધિઓનું બહુ અભિમાન છે.'

જ્ઞાનેશ્વરે તેમને બોધપાઠ શીખવવાનું નક્કી કર્યું. સંતનું સ્વાગત કરવા સામા જવું જોઈએ. જ્ઞાનેશ્વર, સોપાનદેવ (જ્ઞાનેશ્વરના નાનાભાઈ) અને મુક્તાબાઈ ઓટલા પર બેઠાં હતાં. એમણે ઓટલાને કહ્યું, 'ચાલો સંતનું સ્વાગત કરવા જઈએ' સંતની આજ્ઞા થતાં જ જડ ઓટલો ચેતન બની ચાલવા લાગ્યો. સામેથી જડ ઓટલાને આવતો જોઈ ચાંગદેવનું અભિમાન ઓગળી ગયું. તેમને થયું કે, 'મેં તો માત્ર હિંસક પશુઓને વશ કર્યાં છે જ્યારે જ્ઞાનેશ્વરમાં એવી શક્તિ છે કે તે જડને પણ ચેતન બનાવી શકે છે.'

બંનેનો મેળાપ થયો. ચાંગદેવ જ્ઞાનેશ્વરના શિષ્ય બન્યા. ચૌદસો વર્ષના શિષ્ય અને સોળ વર્ષના ગુરુ. કેવું અદ્ભુત!

સ્વાશ્રયી શહેનશાહ છે

મહાજ્ઞાની કેંચટનું જીવન અત્યંત સાદું અને સ્વાશ્રયી-સંયમી હતું. શાસ્ત્રાભ્યાસ અને પરમાત્મા સ્મરણ એ જ એમનો જીવનક્રમ. કેંચટનાં પત્ની પણ એવા જ સ્વાશ્રયી અને સાદા હતાં. તે બંને જંગલમાંથી મુંજ કાપી લાવીને તેના વણાટથી દોરડાં બનાવીને વેચતાં ને ગુજરાન ચલાવતાં.

યાતનાઓ તો ઘણી હતી પણ યાતનાઓનો એમને કશો અફસોસ નહોતો. સંયમ, સાદગી અને સંતોષમાં એ સુખ માણતાં.

એક વખત નગરના રાજાને આની જાણ થઈ. રાજા

મનોમન વિચારી રહ્યો, 'રે! મારા નગરમાં આવા દુઃખી તપસ્વી!' એ તરત કેંચટના નિવાસે પહોંચ્યો ને બોલ્યો, 'આપ મહાન તપસ્વી છો, વિદ્વાન છો. મારા નગરમાં રહીને તમે દુઃખ ભોગવો તો મને મોટું પાપ લાગે.'

તરત કેંચટે તેની પત્નીને કહ્યું, 'દેવી! આપણાં અહીં રહેવાથી જે રાજાને પાપ લાગતું હોય તો આપણે તત્કાળ આ નગર છોડી ચાલ્યા જવું જોઈએ.'

રાજા બોલ્યો, મારો કહેવાનો મતલબ એવો નથી દેવ! હું તો એમ ઈચ્છું છું કે, આપના જેવા ભક્તિ સાહિત્યોપાસક મહામાનવ માટે રાજ્યે જ કંઈ કરવું જોઈએ...એટલે?

'આપ રાજ્યાશ્રમ પાળો, રાજ્ય તરફથી આપને તમામ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવશે. તે પછી તમારે જંગલમાં જવાનું અને આ જાત તોડવાનું કામ તમારે કરવું નહિ પડે.'

રાજાના આ શબ્દો સાંભળતાં જ કેંચટની પત્નીએ કહ્યું, 'મહારાજ! તમારે તો અમને સ્વાશ્રયી જોઈ પ્રસન્નતા અનુભવવી જોઈએ. તમે અમને રાજ્યાશ્રય આપીને આજસુ બનાવો એના કરતાં અમારું જીવન જોઈને તમારે પોતે પણ સ્વાશ્રયી થવાની પ્રેરણા લેવી જોઈએ. જગતમાં સૌથી વધુ સુખી સ્વાશ્રયી માનવી છે. કારણ તેનાં સુખનો આધાર બીજી કોઈ વ્યક્તિ ઉપર નથી પરંતુ પોતાની જાત ઉપર છે.'

સ્વાશ્રય અને સંતોષથી મોટું અને સાચું બીજું કોઈ સુખ નથી.

જે સ્વાશ્રયી અને સંતોષી છે તે શહેનશાહ છે. તેને કોઈની પરવા નથી. તેને કોઈનો ભય નથી.

સંત જલારામે મુસ્લિમ યુવાનને સાળો કર્યો

ભક્ત શ્રી જલારામજી મહારાજ વિરપુર નિવાસી હતા. તેમનો જન્મ વિરપુર ગામમાં જ થયો હતો.

જલારામજી વિરપુરમાં મહેનત કરી સાથુ-સંતોને જમાડતા અને રામભજન કરતા. જલારામજીની જગ્યામાંથી કોઈ ભૂખ્યું જનું નહિ.

જેનું નામ જલારામ છે તેવા પૂજ્ય બાપા ખરેખર અન્ન, જલ, આરામના દાતા હતા.

આવા ભક્ત જલારામ બાપાના પરચાઓ 'દિવ્ય જ્યોત' સમાન છે. આવો એક પરચો નીચે પ્રમાણે છે.

સંવત ૧૮૭૮ ની વાત છે. વિરપુર ગામમાં જમાલ નામનો એક ધાંચી રહેતો હતો. તેનો દસ વર્ષનો પુત્ર એકવાર સખત બિમાર પડ્યો. ઘણી દવા કરી પરંતુ તબિયતમાં કાંઈ સુધારો થતો નહોતો.

જમાલના ઘરે ગામના લોકો તેના છોકરાની ખબર કાઢવા આવતા અને જમાલને આશ્વાસન આપી તેનું દુઃખ ઓછું કરવા પ્રયાસ કરતાં. આવા જ એક ભલા માણસ હરજીભાઈ દરજી જમાલના છોકરાની ખબર કાઢવા આવ્યા. વાતમાંથી વાત નીકળી અને હરજીભાઈએ જમાલને કહ્યું, 'જમાલ, તને ખબર છે મને પેટની કેવી સખત બિમારી હતી? મેં ઘણાં જ દવા-દારૂ કર્યા પણ મારી પેટની બિમારી દવાથી મટી જ નહિ. અંતે મેં ભક્ત શ્રી જલારામજીની માનતા માની. મને માનતા ફળી. મારી પેટની બિમારી દૂર થઈ. જમાલ, તું પણ તારા છોકરા માટે બાપાની માનતા માની જો.'

જમાલે તો ત્યારથી જ મનમાં સંકલ્પ કર્યો કે હે જલિયાણ,

મારો છોકરો બચશે કે નહિ તેની મને ખાત્રી નથી. પણ જો એક વખત મારી સામે આંખ ઊઘાડીને જોશે તો હું તમારી જગ્યામાં ૪૦ માપ દાણા મૂકી જઈશ.

હરજીભાઈ તો ખબર કાઢી પોતાના ઘરે ચાલ્યા ગયા.

આ બાબુ જમાલનો છોકરો પલંગ પર સૂતો છે. હવે રાતનાં ચાર વાગ્યા કે જમાલના છોકરાએ આંખ ઊઘાડી અને કહ્યું કે, "મારે પાણી પીવું છે."

જમાલ તો ખુશ ખુશ થઈ ગયો. જ્યાં છોકરો મરવાની અણી ઉપર હોય ત્યાં છોકરો પાણી માગે ત્યારે કયો પિતા ખુશ ન થાય?!!

જમાલે તો તરત જ ઊઠી છોકરાને પાણી પાવું. છોકરાએ પાણી પીધું અને આંખ મીંચી તરત જ સૂઈ ગયો.

જમાલ અને તેની પત્ની છોકરાની પાસે જ જાગતાં બેઠાં છે. સવારના સાતેક વાગ્યા કે, છોકરાએ ફરીથી આંખ ઊઘાડી ને કહ્યું, 'મા, મારે ખાવું છે.'

આ સાંભળી મા તો રાજી રાજી થઈ ગઈ અને જલ્દી જલ્દી શીરો બનાવી છોકરાને ખવડાવ્યો.

ત્યારબાદ બળદગાડું જોડવું અને ૪૦ માપ દાણા (અનાજ) બુંગાણમાં ભરી વિરપુર બાપાની જગ્યામાં આવ્યો અને જલારામને પ્રણામ કરીને કહ્યું, 'જલ્લા, તુમ અલ્લા હો.'

સંતની સહનશીલતા

સંત દાદુ દયાળના જીવનની આ ઘટના છે. સંતની ખ્યાતિ સાંભળી બે ગિજાસુ બ્રાહ્મણો દાદુ દયાળ પાસે ઉપદેશ લેવા આવ્યા. ઘણી પૂછપરછને અંતે કોઈએ સંતની ઝૂંપડી દૂરથી

આંગણી ચિંધીને બતાવી પણ તે તરફ જતાં તેમને એક સામાન્ય માણસ ઉઘાડે માથે સામો મળ્યો. આવો માણસ સામે મળ્યો તે અપશુકન જાણી, શુકનશાસ્ત્રનુસાર દોષ નિવારવા બ્રાહ્મણોએ પેલા માણસના માથામાં બબ્બે ગડદા માર્યા અને એને જ સંત દાદુ દયાળની ઝૂંપડી તરફ જવાનો રસ્તો પૂછ્યો.

પેલા માણસે આંગણીથી રસ્તો બતાવી પોતાના રસ્તે પડ્યો. બ્રાહ્મણો સંતની ઝૂંપડીએ પહોંચ્યા તો સંત દાદુ દયાળ થોડીવાર માટે હમણાં જ બહાર ગયા હતા. તેઓ તેમની પ્રતીક્ષા કરતાં બેઠાં. થોડા સમય પછી દાદુ દયાળને આવતાં જોયા પણ આ શું? આનો જેના માથામાં ગડદા માર્યા હતા તે જ વ્યક્તિ! અત્યંત પશ્ચાત્તાપ અને લજ્જિત બની બ્રાહ્મણોએ દાદુ દયાળની માફી માંગવા માંડી ત્યારે સંતે પ્રેમપૂર્વક આટલું જ કહ્યું, 'ભાઈ, જ્યારે કોઈ માણસ સામાન્ય માટીનો ઘડો ખરીદે છે તો પણ તેને ટકોરા મારી તપાસી લે છે કે ઘડો ફૂટેલો તો નથી ને? તો આપ શ્રીમાન તો મારો ઉપદેશ ગ્રહણ કરી મને ગુરુ તરીકે ધારણ કરો છો ત્યારે સારી રીતે તપાસ કરી લેવી જોઈએ કે ગુરુની યોગ્યતા બરાબર છે કે નહિ?' અનુભવીઓએ સાચું જ કહ્યું—

સાધુ એસા ચાલિયે, જાકે શિતલ સંગ,
તપત બુઝને ઔર કી, દેવે અપના રંગ.

સંત દાદુ સૌરાષ્ટ્રના એક ગામડામાં રહેતા હતા. તેમની સુવાસ ચોતરફ પ્રસારેલી હતી તેથી આજુબાજુના કેટલાય લોકો તેમના દર્શનાર્થે આવતા. સંત દુઃખી જીવોને માર્ગદર્શન, મદદ અને સલાહ આપતા. તેમની આવી પરોપકારી વૃત્તિથી લોકોએ તેમનો પીછો ન છોડ્યો અને તેમને સતત વ્યસ્ત કરી દીધા. સતત વ્યસ્ત રહેતા હોવાથી દાદુ કંટાળ્યા કે આ તો પ્રભુભક્તિમાં સમય જ

મળતો નથી એટલે વિચાર્યું કે લાવ અહીંથી હું જંગલમાં જતો રહું. એકાંત મળે તો પ્રભુભજન થાય. આ સંત દાદુ એક દિવસ પોતાનું ગામ છોડીને જંગલમાં ચાલી નીકળ્યા. યોગ્ય સ્થાન જોઈ તેમણે એક ઝૂંપડી બનાવી અને તેમાં નિવાસ કર્યો.

પરંતુ સંત હૃદય! તેમને થયું ગામમાં હતો ત્યારે તો લોકોને મદદ કરતો, માર્ગદર્શન આપતો, પણ આ જંગલમાં તો કાંઈ જ કરવાનું નહિ. એમને થયું કે લાવ આ રસ્તા પર જ ઘાસ ઊગ્યું છે તે દરરોજ થોડું થોડું સાફ કરી અને રસ્તો ચોખ્ખો કરું. જેથી વટેમાર્ગીઓને પગમાં તકલીફ ન થાય. એટલે દાદુએ દાતરડું લઈને રસ્તો સાફ કરવાનું શરૂ કર્યું.

એક દિવસ આ પ્રમાણે તેઓ રસ્તો સાફ કરતા હતા ત્યારે તેઓ જ ગામમાં રહેતા હતા તે ગામની બાજુના ગામના કોટવાળને સંત દાદુનાં દર્શન કરવાની ઈચ્છા થઈ અને દાદુ સાહેબને શોધતો શોધતો જંગલમાં આવ્યો અને દાદુ સાહેબ પાસે આવીને ઊભો રહ્યો. કોટવાળે દાદુને ક્યારેય જોયેલા નહિ એટલે આવીને પૂછ્યું કે દાદુ સાહેબનો આશ્રમ ક્યાં છે? તેમની કાંઈ કુટિયાની ખબર છે? પણ દાદુ તો મૌન જ રહ્યા અને પોતાનું ઘાસ કાપવાનું કામ ચાલુ જ રાખ્યું.

પેલા કોટવાળે ફરી પ્રશ્ન કર્યો પણ દાદુ નિરુત્તર રહ્યા. પેલાએ સતત અડધો કલાક સુધી દાદુ સાહેબ વિશે પૂછણ કરી પણ દાદુ પોતાના કાર્યમાં વ્યસ્ત જ રહ્યા. કોટવાળને થયું કે આ કોઈ ગાંડો માણસ છે અને જવાબ જ આપતો નથી! એટલે તેને ગુસ્સો ચડ્યો. તેણે ઘોડાને મારવાના ચાબુકથી સંત દાદુ પર પ્રહાર કરવા માંડ્યા. કોટવાળે સંત દાદુને સાત ચાબુક માર્યા એટલે સંત દાદુ ગબડી પડ્યા. પેલો કોટવાળ થાકીને ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો.

એકાદ માઈલ દૂર ગયો હશે ત્યાં પેલા કોટવાળને એક માણસ સામે મળ્યો. તેને પ્રશ્ન કર્યો કે, 'તમે દાદુનો આશ્રમ કે નિવાસ જાણો છો?'

પેલાએ કહ્યું, 'તમને રસ્તામાં ન મળ્યા?'

'રસ્તામાં ક્યાં?'

મુસાફરે કહ્યું, 'તમે જે રસ્તે આવ્યા ત્યાં કોઈ ઘાસ કાપીને રસ્તો સાફ કરે છે તે ન મળ્યા?'

કોટવાળને થયું ઘાસ કાપીને રસ્તો સાફ કરે છે તે સંત દાદુ હતા?! તેની આંખોમાં પાણી આવી ગયું. મનોમન ખૂબ દુઃખી થયો અને મુંઝવો કે મેં આ શું કર્યું? નીકળ્યો હતો ગુરુ કરવા અને કરી બેઠો સંતદ્રોહ! તેણે ઘોડાને તરત જ પાછો વાળ્યો અને સંત દાદુ જ્યાં ઘાસ કાપતા હતા ત્યાં આવીને ઊભો રહ્યો. ઘોડા પરથી નીચે ઊતરી દાદુ સાહેબના પગ પકડીને ક્ષમા માગવા લાગ્યો કે મેં આપનો અપરાધ કર્યો છે, હું આપને ઓળખી ન શક્યો અને આપને દંડ દઈ બેઠો.

સંત દાદુએ સહજભાવે કહ્યું. ભાઈ, તે બહુ સારું કર્યું. માણસ માટીનું માટલું લેવા બજારમાં જાય ત્યારે તેના પર ટકોરા મારી મારીને માટલાની પરીક્ષા કરે છે કે આ માટલું બોદુ નથી ને? કાણું તો નથી ને? મારા પૈસા પાણીમાં તો નહિ જાય ને? તો આ આ તો કળિયુગ છે ભાઈ. એમાં ચાબુક માર્યા વગર ગુરુ કરાય જ નહિ.

મારા શરીરને ચાબુકના ઘા તો રૂઝાઈ જશે, પણ તું અંધ-શ્રદ્ધથી ગુરુ કરે, પછી તારી શ્રદ્ધ પર ઘા પડે એની રૂઝ આવવી કઠિન છે. માટે પારખીને જ ગુરુ કરવા જોઈએ.

આવી હતી સંત દુષ્ટ્યની નિર્મળતા. □

પ. પૂ. યોગેશ્વરજીની પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીના

પ્રાકટ્ય માટેની સાધના

નારાયણ હ. જાની

તા. ૧૮ મી માર્ચ, એટલે પરમ પૂ. મહાત્મા યોગેશ્વરજીની આપણા સહુ વચ્ચેથી ભૌતિક વિદાયનો દિવસ. પરંતુ સાથે સાથે પ. પૂ. મા સર્વેશ્વરીના ભગવતી સ્વરૂપના પ્રાકટ્યનો દિવસ પણ ખરોને?

પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીએ પૂ. માના એ સ્વરૂપ પ્રકટાવવા કેવી સાધના કરી, તે અમે પ્રત્યક્ષ જોઈ. જો કે તે વખતે એવો કોઈ ખ્યાલ કે સમજ નહિ કે પૂ. શ્રી જે સાધના કરી રહ્યા છે તેનું મૂલ્ય કેટલું મોટું છે અને તેનું વ્યાપક પરિણામ સમય જતાં હજારો માનવ જીવનોનાં પ્રેરણાસ્ત્રોત બની રહેશે.

વિદ્યાભ્યાસકાળ પૂરો થયો ને તેઓએ ત્યાગી જીવન અપનાવ્યું. એટલે તેઓ એક વિતરાગી આદરણીય બન્યા. વિતરાગી બન્યા છતાં, અમારા આત્મિક સંબંધમાં કોઈ ઓટ ના આવી.

એ અમારું સૌભાગ્ય કે એ મહાપુરુષની અમારા પરની પરમ કૃપા, જે ગાણીએ તે.

તેઓના જીવનમાં જેમ જેમ તપની માત્રા વધતી ગઈ, તેમ તેમ આધ્યાત્મિક અનુભૂતિઓ માટેનું દ્વાર ઉઘડતું ગયું.

તે અનુભૂતિઓ કેવી હોય તેનો અમને કોઈ પ્રત્યક્ષ અનુભવ નહિ, પરંતુ પૂ. શ્રી આત્મીય ભાવથી કહેતા રહેતા તે તેઓની આ જીવ ઉપરની કરૂણા જ કહેવાય ને?

ત્યારે ક્યાં ખબર હતી કે સાધના ક્ષેત્રે તેઓનું મૂલ્ય કેટલું બધું ઊંચું છે. લાખો આત્મિક વિકાસની કેડીએ ચાલનાર સાધકોમાંથી કોઈક સદ્ભાગી સાધકને જ (સાચી સમજ ધરાવનારને) એવી અનુભૂતિઓ થતી હોય છે! અને કેટલાય એને પામીને જીવનની મક્કદ (હિતુ) હાંસલ થઈ ગઈ, એમ માની પલાંઠીવાળી બેસી જાય છે. પરિતૃપ્તિ પામ્યાના ઓડકાર ખાઈ લે છે. સાધનાક્ષેત્રની આગેકૂચ છોડી દે છે.

પરંતુ પ. પૂ. યોગેશ્વરજી એવા ન હતા માત્ર એટલી અનુભૂતિઓ જીવનની પહેલી ત્રીસીમાં જ પ્રાપ્ત થઈ હોવા છતાં, સાધનાની કેડી તેમણે કદી છોડી નહિ કારણ?

જીવનમાં શું મેળવવું છે તેની સમજ પહેલેથી જ બહુ સ્પષ્ટ હતી. સમાધિ તો ખરી જ. સાકાર સ્વરૂપમાં મા જગદંબા અને પ્રભુનાં વિવિધ સ્વરૂપોનાં દર્શનો પણ ખરાં જ. પરંતુ એટલેથીયે એ સાધના અટકે એમ ન હતી. એમની મંજિલ એથીયે આગળની હતી. કદાચ આત્મિક સાધનાના પ્રવાસીઓમાંથી ભાગ્યે જ કોઈને વિચાર આવે એવી એ વાત હતી. એ હતી મા જગદંબાને માનવીય સ્વરૂપમાં પ્રકટાવી, સાથે રાખી, તેમના દ્વારા જ પોતાના આધ્યાત્મિક ધ્યેયોની પૂર્તિ કરાવવાની.

આ વાત નવી હતી.

પરમ વંદનીય પ્રભુ શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસે મા ત્રિપુરાસુંદરી-ને દક્ષિણેશ્વરની મા કાલીને પોતાના જીવનમાં પ્રત્યક્ષ કર્યો ને એની થોકબંધ અનુભૂતિઓ અનુભવી. પરંતુ એમણે એવું ના વિચાર્યું કે એ જગદંબાની પરમપૂર્ણ શક્તિને મનુષ્ય સ્વરૂપમાં સાકાર કરીને, તેના દ્વારા જ આ પૃથ્વીપર તેનું જ મંગલકાર્ય કરવા આરાધીએ.

એ વાત સાચી કે તેઓની ભૌતિક વિદ્યાય પદ્મી શ્રી શ્રી મા શારદાએ ભક્તોને પ્રેરણા અને દોરવણી આપી; પ્રભુ રામકૃષ્ણનું યુગકાર્ય આગળ ચલાવ્યું. સંભવ છે કે ત્યારે એટલા ફલક ઉપર જ મા ભગવતીએ લીલા કરવા વિચાર્યું હોય. તે વખતના યુગકાર્યમાં આટલી જ આવશ્યકતા જણાઈ હોય.

અમારી દૃષ્ટિએ તો સાધનાનો આ પંથ પણ સતત ઉત્ક્રાન્તિનો પંથ રહ્યો છે. પરમ આદરણીય યોગી શ્રી અરવિંદ અને પ. પૂ. માતાજીની અતિમનસના અવતરણની સાધના પણ આજ વાતની પુષ્ટિ કરે છે.

પદાર્થવિજ્ઞાનના ક્ષેત્રે જેમ એટમની શોધ કોઈ વિજ્ઞાનીએ કરી અને એ શોધનો સહારો લઈ પ્રો. આઈન્સ્ટાઈને આણુઓના વિભાજનવડે ઉત્પન્ન થનારી અકલ્પ શક્તિની શોધ આગળ ચલાવી. તેમાંથી એટમબોમ્બ પણ બન્યો તેમજ આણુભટ્ટીઓની મદદથી માનવને ઉપયોગી વિદ્યુતપ્રવાહ પણ નિર્મિત થયો.

આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે પ્રગતિ કરનાર સાધકનું ચિત્ત જો શુદ્ધ ના હોય તોપણ સાધનાના ફલસ્વરૂપ શક્તિ તો મળે જ. પરંતુ જન-સમાજના વ્યાપક કલ્યાણ માટે તેના પણ વપરાય. એનું જ્વલંત ઉદાહરણ છે રાવણ. સાધનાના પરિણામે એને શક્તિ તો અખૂટ મળી, પરંતુ તે વ્યક્તિગત સુખ-સાહ્યબીની પરિતૃપ્તિમાં જ વપરાઈ ગઈ!

ત્યારે સંપૂર્ણ ચિત્તશુદ્ધિવાળા સાધકના જીવનમાં આવું કદી બને જ નહિ. તેની સાધનાની સિદ્ધિનું લક્ષ્ય 'બહુજનાય હિતાય જ' હોય. એમાં વ્યક્તિગત લાભપ્રાપ્તિનો વિચાર જ ન હોય. યોગી શ્રી અરવિંદની સાધના આવી—વ્યાપક જનકલ્યાણકારી લક્ષ્યવાળી.

૫. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીની સાધના એક નવી કેડી કંડાળનારી અમને એથી જ લાગી. લોકોના આત્મિક ઉત્થાન માટે જે પરમશક્તિની ઉપાસના હિમાલયના એકાંત સ્થાનોમાં રહી તેઓએ કરી, તે પરમશક્તિ પોતાને જ આ પૃથ્વી પર અવતરિત કરી, જનસમૂહોના વ્યાપક આત્મિક હિતમાં કેમ ન વાપરવી? આ વાત શું નવી નથી લાગતી? એટલે જ એ આગળ ચાલશે. પરંતુ જેઓના ચિત્તતંત્રો શુદ્ધ હશે, તેઓ જ તે પરમશક્તિનો પ્રત્યક્ષ સંસ્પર્શ પામીને આત્મિક વિકાસ સાધી લાભાન્વિત થશે.

પ્રશ્ન થાય કે ખરે જ આ સંભવિત છે! તો આવો જોઈએ—એ મહાપુરુષના હસ્તાક્ષરોમાં લખાયેલ શબ્દો.

એટલે મા સર્વેશ્વરીને અંજલિ આપતાં મેં કહ્યું જ છે:—

તમારાં ચરણોમાં તીર્થો છે, સમસ્ત સંસારનાં તીર્થો છે.

તમારા શરીરમાં સરિતાઓ, સ્ત્રોતો,

અંગ પ્રત્યંગમાં, પરમાણુમાં, પ્રાણના સ્પંદનોમાં

પરમધામ પ્રકટયાં છે.

તમે તીર્થ સ્વરૂપ છો,

તીર્થો તમારા પરમ તીર્થરાજમાંથી જ પ્રકટયાં છે.

આજે એ ફરી કહું છું, સૌ કોઈ એમને ઓળખી, સમજી સન્માની નહિ શકે. જેનો પૂર્વનો પુણ્યોદય હશે એ જ અલ્પપણ ઓળખશે, સમજશે, સન્માનશે, એ લાભાન્વિત થશે, ધન્ય બનશે.

— યોગેશ્વરજી

૫. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીનો આવો પરિચય એ મહાપુરુષ પોતે જ આપી ગયા ના હોત, તો સંભવ છે, આપણે આપણી સીમિત

બુદ્ધિશક્તિવડે તેમના એ ભગવતી સ્વરૂપને શી રીતે ઓળખી શક્યા હોત?

એટલે તા. ૧૮ મી માર્ચ એટલે ૫. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીને સાચા સ્વરૂપમાં ઓળખી લેવાનો દિવસ. સાધકોએ પોતાના આત્મિક કલ્યાણ માટેનો લાભ લઈ લેવાનો મંગલ દિવસ. ચાલો, આપણે ૫. પૂ. શ્રી માને એ રીતે ઓળખી લઈ લાભાન્વિત થઈએ, જીવનનું કલ્યાણ સાધી લઈ ધન્ય બનીએ. એ શ્રી ચરણોમાં સમર્પિત થવાના સંકલ્પ સાથે વંદન કરીએ.



* ચૂંટેલાં પુષ્પો *

સારી સોબત રાખો. ખરાબની સોબત ત્યજી દો. તમે સાવધાન નહિ રહો તો ખરાબ વ્યક્તિ તમારા ચારિત્ર્યને કલંકિત કરશે. ધૂમ્રપાન ન કરો. જુગાર કે પાના ન રમો. ભગવાનના ભક્તો અને ડાહ્યા પુરુષોનો સંગ કરો. શાંત બેસો. તેમનાં સૂચનો ધ્યાન-પૂર્વક સાંભળો અને એનું આચરણ કરો.

* * *

સાચું બોલો. મધુર બોલો. નરમાશથી બોલો. પ્રેમપૂર્વક બોલો. મૌન રહો. કોઈનું બૂરું ન બોલો. વિચારીને કાળજીપૂર્વક બોલો. તમને સુખ અને શાંતિ મળશે.

* * *

બીજાની વાત શાંતિથી સાંભળો. ભલેને એ રસિક ન હોય. કદી ધૂઆફૂઆ થશો નહિ. શાંતિપૂર્વક વાત સાંભળવાથી નિશ્ચય-શક્તિનો વિકાસ થાય છે અને બીજાના હૃદયને જીતી શકાય છે. માનવ સ્વભાવને સારી રીતે સમજો.

તત્ત્વચિંતન

નેત્સ એલન

[તત્ત્વચિંતક મહાત્મા શ્રી 'નેત્સ એલન' કૃત 'મેડિટેશન્સ'-
માંથી ચિંતનીકાઓ અત્રે પ્રસ્તુત છે -તંત્રી]

આકળાપણા-વલોપતનો ત્યાગ કર્યા સિવાય કોઈપણ જગાએ શાંતિ મળવાની નથી. નિરાશા, ચિંતા, ઉપાધિ અને તામસી પ્રકૃતિથી જે અનિષ્ટો આપણે વારવા ઈચ્છીએ છીએ તે દૂર કરી શકાતાં નથી. ઉલ્ટુ, જે દુઃખો, હેરાનગતિમાંથી તે ઉદ્ભવે છે તેની તેઓ વૃદ્ધિ કરે છે. જીવન જો ઉપયોગી અને સુખદાતા બનાવવું હોય તો ચિંત દૂર અને સ્વસ્થ કરવાને કરેલી મહેનત ઘણી જરૂરની છે. નજીવા તેમ જ ભારે સંકટો, જેથી આપણું મન આકુળવ્યાકુળ રહે છે, તેની સામે જો આપણો સ્વભાવ શાંત અને સ્વસ્થ રહે છે, તો તે સંકટો દૂર થઈ નાશ પામે છે. સ્વાર્થસાધના, મનકામના, યુક્તિ પ્રયુક્તિ અને ભોગવિલાસ બર આણવા જતા અડચણો, અટકાવ તથા હરકતો સામે આવે છે. આ જાતના પરાભવ સવિવેક તથા શાંત મનથી સહન કરવા જેટલું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે આપણે ખરું અને સ્થાયી સુખ અનુભવીએ છીએ. જ્યારે આકળાપણું અને તામસી સ્વભાવ દૂર થાય છે ત્યારે સબળ, સ્થિર અને શાંત મનના પ્રતાપે આપણે સુખના-આનંદના જ્ઞાતા અને ભોક્તા થઈએ છીએ.

* * *

સઘળાં અનિષ્ટ સુધારી શકાય છે, અને તેના ઉપાય હોય છે,

એટલે તે કાયમના હોતાં નથી. (આ સંસારમાં) દુઃખ આવે છે અને જાય છે, અને તે તમારી જ એક કલ્પના-ભ્રમણા છે. તમારા સઘળાં દુઃખો, જીવના બળાપા અને વિપત્તિઓ એક સીધા અને અતિશય ચોક્કસ કાયદાને અનુસરી તમારા પર આવ્યાં છે, અને તેનું કારણ એ કે તેની જ તમને જરૂર છે, તેને તમે પાત્ર છો; તે ખમ્યા બાદ તે ઉપરથી અનુભવ લઈ તમે વધુ સત્ત્વવાળા, સમજુ અને ઉદાર દિલના થાઓ. આ બધી તો મોની વાતો છે અને તેનો કોઈ દહાડો અમલ સિદ્ધ અનુભવ થવાનો નથી એવું માની બેસી રહેશો નહીં, પણ ઉત્કટ આત્મપરીક્ષા દ્વારા તેમાં સત્ય શું છે એ સમજવા પ્રયત્ન કરો. જ્યારે તમારા મનમાં આ જ્ઞાન સંપૂર્ણ રીતે ઉતરશે ત્યારે તમે (તમારી મરજી મુજબ) તમારી પરિસ્થિતિ ઘડશો, અનિષ્ટ ને ઈષ્ટ રૂપમાં મૂકશો અને તમારા ભાવિની ચકરચના અતિકુશળતાથી રચશો. (આ જગતની) અનુભવ ફરી નિશાળમાં હઠીલાપણું છોડી દો અને તમારા અંતિમ સુખ શિવપણું મેળવવા સારું જે ઉપદેશ મળે તે નમ્રતાથી તથા ધીરજથી શીખવા શરૂ કરો.

* * *

નિષ્ફળતાથી નાઉમેદ થતા નહીં, તમારી નિષ્ફળતાના પરિણામ વખતે તમને અમુક મહત્તા કે ખાસ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાના હોય છે; અને નિષ્ફળતાથી મળેલો અનુભવ જેટલી ખાતરીથી અને ત્વરાથી તમને તે મહત્તા અથવા જ્ઞાન આણશે તેવું કોઈપણ શિક્ષક તમને શીખવી શકશે નહીં. તમારી દરેક ભૂલમાં, દરેક અધ્યતનમાં, જો તમે મન દેશો તો કંઈ ને કંઈ અતિ અગત્યની શિખામણ લેવાનું જણાશે; અને દેખાતી વિપત્તિમાંથી જે કોઈ સાર લેવા તસ્દી લેશે, તે કોઈ વખત નાસીપાસ થશે નહીં અને તેને કાર્યસિદ્ધિના અંતિમ

શ્રેષ્ઠ સ્થાન પર પહોંચાડશે, તે જ નિષ્ફળતાઓ વેગવાળા ઘોડાની ગરજ સારશે.

મૂર્ખ મનુષ્યો પોતાના દોષ તથા પાપ બદલ બીજાને ઠપકો આપે છે પણ સત્યના પ્રેમીએ તો પોતાને જ ઠપકો આપવો જોઈએ. પોતાની રહેણીકરણીની તમામ જવાબદારી તેણે પોતાએ જ સ્વીકારવી જોઈએ.

* * *

શોક, દુઃખ અને સંતાપ દેહની પછવાડે લાગેલા છે.

શું દુઃખ અને શોકમાંથી છૂટવાનો માર્ગ નથી? શું દુઃખનાં બંધનો તોડી નાંખવાનો કોઈ ઉપાય નથી? શું શાશ્વત સુખ અને અનંત શાંતિ એ નિઃસાર સ્વપ્નાં છે? ના, ના ઉપાય તો છે, અને તે હું તમને રાજાપુત્રીથી કહીશ, જેથી દુઃખનો સમૂળો નાશ થાય. એવી વિધિ છે કે જેથી દરેક દુઃખદ અવસ્થા કે પ્રસંગ ફરીથી ઉદ્ભવે નહીં એમ દૂર કરી શકાય, અને એવી પણ ક્રિયા છે જેથી અખંડ અને અનંત શાંતિ તથા આનંદ જાણી તથા ભોગવી શકાય. આ સ્તુત્ય જ્ઞાનના માર્ગ તરફ જવાનું પ્રથમ પગથિયું, પાપ શા કારણે કરવું પડ્યું તેની ખરી સમજ થવી એ છે. દુઃખદાયી પ્રસંગોની અવગણના કરવી, અગર હાથ જોડી નિશ્ચિત બેસી રહેવું એટલું બસ નથી; તેની નાડ તપાસવી જોઈએ—તેનું મૂળ જાણવું જોઈએ.

મનુષ્યો કષ્ટમાં સડયા કરે છે તેનું કારણ એ છે કે જે પ્રસંગો દ્વારા તેમણે બોધ લેવો જોઈએ તેનો લાભ લેવા તેઓ રાજી નથી અને તેમને તેવી વૃત્તિ પણ થતી નથી.

* * *

પાપને—દુષ્ટતાને ખરી રીતે સમજવામાં આવે તો એમ જણાશે કે દુનિયામાં તે (પાપ—દુષ્ટતા) અપાર શક્તિ અથવા સત્તા નથી, પણ મનુષ્યોને જે અનુભવ મળે છે તેનો એક દેખાવ, તેનું એક રૂપ છે, અને તેથી જેઓ પાપને સમજવા ઇચ્છા રાખે છે તેમનો તે ગુરુરૂપ થશે. પાપ એ કાંઈ તમારાથી જુદી—તમારી બહારની—નિરાળી વસ્તુ નથી; એ તો તમારા પંડનો—હૃદયનો અનુભવ છે, અને જે ધીરજ રાખી તમે તમારું હૃદય, તમારા ગુણાવગુણ તપાસી સુધારશો તો તમને રફ્તે રફ્તે પાપના—અનિષ્ટના મૂળ કારણની અને પ્રકારની ખબર પડશે; અને તેમ થવાથી તેનો પૂરેપૂરો નાશ થયા સિવાય રહેશે નહીં. સૃષ્ટિમાં એવું એકે પાપ નથી, જે અજ્ઞાનતાનું પરિણામ નહીં હોય; અને જે તે સમયનો—તે દશાનો સમજીને બોધ લેવા આપણે રાજી હોઈએ અગર આપણી વૃત્તિ હોય તો તેથી ઊંચા પ્રકારનું જ્ઞાન મળશે જ, અને તે બાદ તે પાપ વિનાશ પામશે.

* * *

તમે ગમે તે સ્થિતિમાં હો, પણ તમને જે વાસ્તવિક લાગે તે જ કરજો અને તે અચળ નિયમમાં શ્રદ્ધા રાખજો; ઈશ્વરીસત્તામાં વિશ્વાસ રાખજો એટલે તમારું નિરંતર રક્ષણ થશે. જે તમારે ખરી પ્રતિષ્ઠા મેળવવી હોય તો, બીજા ઘણા ધારે છે તેમ, એવો વિચાર (દા. ત. વેપારીથી સાચું ન જ બોલાય, એક ભાવ ન જ રખાય વિ.) મનમાં ન ધુસાડશો કે સરળ માર્ગ હાથ ધરવાથી તમારા પાસા અવળા પડશે. નીતીધર્મને—સત્ય આચરણને શ્રેષ્ઠ માનો છો એવી તમારી શ્રદ્ધા છે તેને હરીફાઈ શબ્દથી ડગવા દેતા નહીં. હરિફાઈના નિયમો બાબત લોકો ભલે તેમને ફલવું બોલે, પણ શાશ્વત નિયમ (સત્યમ્ જયતે ન—અનૃતમ્) વખત આવે પેલા

સહુ નિયમોને વેરણખેરણ કરી નાંખે છે અને સત્યશીલ પુરુષના હૃદયમાં તથા જીવનક્રમમાં પેલા નિયમોનો જમાવ થવા દેતો નથી. 'તેની સત્તા શું મારી જાણ બહાર છે? એ નિયમ જાણ્યા પછી તો સઘળું અપ્રમાણિકપણું સ્વસ્થચિત્તે હું જોતો રહી શકું છું. કારણ, તેમનો અચૂક નાશ ક્યાં થશે તે હું જાણું છું.' જેઓ સત્યના ધોરી માર્ગ પરથી ખસ્યા છે તેઓ હરિક્ષેપ સામે-હરિક્ષેપનું નામ આગળ ધરી પોતાનો (ખોટો) બચાવ કરે છે; જેઓ હંમેશ સત્યને માર્ગે જાય છે તેમણે એવો બચાવ કરવાની જરૂર રાખવી નહીં.

* * *

આધ્યાત્મિક ચિંતન અને આત્મસુધારણા એકમેકથી જુદાં પડાય તેમ નથી; તેથી તમારી જાતને કસોટી ઉપર લઈ, તમે કોણ છો એ સમજી શકાય તેવું ચિંતન કરવું શરૂ કરો. કારણ, એટલું તો યાદ રાખજો કે તમે આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરો તે સારું તમારા સઘળા દોષો પૂર્ણ રીતે દૂર થવા જોઈએ, એ મહાન ઉદ્દેશ્ય તમારે ધ્યાનમાં રાખવાનો છે. તમારા હેતુઓ, વિચારો અને કર્મોને તમે તમારી ઉચ્ચ ભાવના સાથે સરખાવી, અને તે તરફ શાંત સમદર્શી નજરે જોવા પ્રયત્ન કરી, ખરું ખોટું કયું, તેની તપાસ કરશો. આ મુજબ તમે માનસિક અને આધ્યાત્મિક સમતોલપણું વધુ ને વધુ નિરંતર મેળવ્યા જશો, જેના વગર આ સંસાર સાગર પર મનુષ્યોનું જીવન ઇન્નભિન્ન-છૂટા પડેલા તૃણ સમાન છે.

(ક્રમશઃ)

* મનડું મેલું *

(રાગ : વેણવ જન તો)

પાવન પ્રભુ, મારું મનડું મેલું,
એ તો માયામાં થયું છે ઘેલું રે,
તેને નામ જપવામાં નથી લીધું,
જન્મોથી રહ્યું છે મેલું રે. પાવન૦

જગમાં જન્મ્યો, ત્યારે પ્રભુએ,
પવિત્ર તનડું દીધું રે,
સંસાર સાગરમાં ભૂલો પડીને,
તનડું કીધું મેં મેલું રે. પાવન૦

પાવન પ્રભુએ અમૃત વાણી દીધી,
મેં વાપરી નહિ તેને સીધી રે.
પ્રભુ! નામ જપમાં ન લીધી,
તેને ઝેરની ખાલી કીધી રે. પાવન૦

પગે ચાલીને મંદિરે ન જાતો,
પ્રભુને પાપે ન પડતો રે,
દુર્લભ પૂજા પ્રભુની થાતી,
ત્યાં માથું મારું નહિ નમનું રે. પાવન૦

— દુર્લભજી ભક્ત (સ્પાદલા)

* તો ભાગ્ય ખુલી જાય મારું ! *

(રાગ : ભૂપાલી)

આરતી આજ ઉતારું,
 મા તવ, આરતી આજ ઉતારું !
 કૃપા કરી મમ અંતરતમનું કરજે દૂર અંધારું !
 મા તવ, આરતી આજ ઉતારું !
 ભોગભરમના ભરડેથી મા
 મુજને હવે બચાવ :
 ભાવભક્તિએ ભીંજવી હેયું
 શ્રદ્ધ થકી સજાવ !
 તુજ વિણ મા કોણ પાપીને પણ
 જગે મદદ કરનારું ?
 મા તવ, આરતી આજ ઉતારું !
 જન્મોંતરની જડતા સઘળી,
 દે મા અવ પીગણાવી !
 જીવનવનમાં મારી મોહમૃગ
 મમતા દે વીસરાવી !
 ચિત ચંચલ ચરણે ચોંટિ તો
 ભાગ્ય ખુલી જાય મારું !
 મા તવ, આરતી આજ ઉતારું !

— પરમાર્થી



રામકથા

(ગતાંકથી ચાલુ)

યોગેશ્વરજી

(શ્રી યોગેશ્વરજીની સિદ્ધ કલમે આલેખાયેલ રામકથા)

રક્ષા

નિષ્કામે ઊંમિલાને વાતવાતમાં કહ્યું, રે ‘મારી પ્રાર્થના ઈશ્વરે સાંભળી ખરી. તું માંદી હતી ત્યારે મારું મન પણ જાણે કે બીમાર બની ગયેલું. હવે કેટલો બધો આનંદ લાગે છે? તને સ્વસ્થ જોઈને મન શાંત બની જાય છે.’

બીજે દિવસે નિષ્કામ ઊંમિલાને મળવા આવ્યો ત્યારે ઊંમિલા પોતાના એકાંત ખંડમાં આરાધનામાં બેઠેલી.

અંદર પ્રવેશીને એ એક બાજુ બેસી ગયો.

થોડા વખત પછી ઊંમિલાએ આંખ ઉઘાડીને નિષ્કામ તરફ જોઈને પૂછ્યું : ‘ક્યારથી આવ્યો છે?’

‘હમણાં જ. હજુ થોડો જ વખત થયો : પરંતુ આ વસ્તુ શું છે? આ વસ્તુ તો આજે જ જોઈ રહ્યો છું.’

‘તું એને ના ઓળખી શક્યો?’ ‘આ ચિત્ર લક્ષ્મણનું છે.’

‘હા એ ચિત્ર લક્ષ્મણનું જ છે. એને હંમેશાં મારી પાસે જ રાખું છું. એથી મને પ્રેરણા તથા શાંતિ મળે છે. મારી સામે રાખીને તથા પરમાત્માસ્વરૂપ માનીને રોજ ધ્યાન કરું છું.’

‘એ ચિત્ર કોણ તૈયાર કર્યું? એ અત્યંત આબેહૂબ લાગે છે!’

‘બીજું કોણ તૈયાર કરે?’

‘કોઈક કળાકાર.’

‘એ કળાકાર હું જ છું. એને મેં જ તૈયાર કર્યું છે. તને કદાચ ખબર નહિ હોય પરંતુ મને ચિત્રો તૈયાર કરવાનો શોખ છે. એ શોખ મેં અયોધ્યા ગયા પછી વધારેલો પરંતુ હવે હું બીજાં ચિત્રો નથી બનાવતી. લક્ષ્મણનું આ ચિત્ર છેલ્લું જ છે. અને એને મેં મારી સ્મૃતિની મદદથી બનાવ્યું છે.’

નિષ્કામે ચિત્રને જરા પાસે જઈને ધ્યાન પૂર્વક જોયું ને કહ્યું : ‘કેટલું બધું સુંદર ચિત્ર છે? એમાં તારો પ્રેમ મળી ગયો છે, એટલે એ આટલું આકર્ષક લાગે છે.’

ઊર્મિલાએ થોડીવાર વિચારમગ્ન બનીને જણાવ્યું.

‘મેં રામ, સીતા અને લક્ષ્મણના વનગમનનું, અમારા વિયોગનું, મહારાજા દશરથના દેહત્યાગનું અને એવાં જ બીજાં કેટલાંય ચિત્રો તૈયાર કર્યાં છે. રામ, સીતા અને લક્ષ્મણના પુનરાગમનનું ચિત્ર પણ બનાવ્યું છે.’

ઊર્મિલાએ એ બધાં ચિત્રો કાઢી બતાવ્યાં.

નિષ્કામને એ ખૂબ જ ગમી ગયાં.

એમની પ્રશંસા કરતાં એ ના થાક્યો.

‘તે તો ભૂત તથા ભવિષ્યકાળને કાગળ પર મૂર્તિમંત કર્યો છે, ઊર્મિલા! તારી કળા કલ્યાણકારક છે. બીજા અનેકને એ પ્રેરણા પાશે. આ પ્રસંગો બીજાના જીવનમાં પ્રકાશ પાથરશે કે જીવન ભરશે.’

‘આ એક બીજું ચિત્ર મેં સીતાના હરણનું પણ તૈયાર કર્યું છે.’

ઊર્મિલાએ એક બીજું ચિત્ર બતાવ્યું.

તેને નિરખીને નિષ્કામે નવાઈ પામતાં પૂછ્યું : ‘સીતાનું હરણ થયું છે?’

‘એનું હરણ શા માટે થાય? મને એની માહિતી નથી. આ ચિત્ર વાસ્તવિક નથી પરંતુ કાલ્પનિક છે. મને કેટલાય વખત પહેલાં આવેલા એક વિચિત્ર સ્વપ્નના આધાર પર એને તૈયાર કર્યું છે. સીતાનું હરણ ના થાય એવું જ ઈચ્છું છું, પરંતુ વિયોગ-રૂપી અસુરે સીતાનું હરણ કરવાથી આખી અયોધ્યા એના વિના આંસુ સારી રહી છે. ચિત્રમાં મેં એવો જુદો જ ભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે.’

‘એ ભાવ અત્યંત અદ્ભુત અને અસરકારક રીતે મૂર્તિમંત બની શક્યો છે. જો કે ચિત્રોમાં બધાં દૃશ્યો પ્રત્યક્ષ જોતાં હોઈએ એવું લાગ્યા કરે છે. એમાં ય લક્ષ્મણનું ચિત્ર તો એકદમ અસાધારણ છે. હમણાં જ બોલી ઊઠશે એવું લાગ્યા કરે છે.’

‘એ ચિત્રને તૈયાર કરતાં મને વખત પણ સારો લાગ્યો છે. આ ચિત્ર તો બહારનું છે, પણ મારા હૃદયમાં લક્ષ્મણના સુંદર સુધામય સ્વરૂપની જે પ્રતિચ્છવિ પડી છે તે છબી આ બહારના ચિત્ર કરતાં કેટલી બધી સુંદર છે તે કેમ કરીને કહી બતાવું? આ તો એનું સ્થૂલ રૂપ છે, છતાં પણ મને આનંદ આપે છે.’

મિથિલાની ભૂતકાળની સ્મૃતિઓ ઊર્મિલાની આંખ આગળ તાજી થઈ.

એમાં ય એણે ફૂલવાડીની મુલાકાત લીધી અને જગદંબાના મંદિરમાં પ્રવેશીને પૂજા કરી ત્યારે તો એના અંતરમાં અનેરા ભાવો પેદા થયા.

‘ફૂલવાડીને તો કેવી રીતે ભૂલી શકાય?’ એનો આત્મા બોલી ઊઠ્યો : ‘એની સ્મૃતિ તો મને રોજ આવ્યા કરે છે. અયોધ્યામાં રહીને પણ હું એને નથી ભૂલી. ત્યાં રહીને પણ એને અવારનવાર યાદ કર્યા કરું છું. સૌથી પહેલાં રામ અને લક્ષ્મણની મુલાકાત મને અહીં જ થયેલી અને લક્ષ્મણને માટેના અસાધારણ આકર્ષણનો અનુભવ પણ અહીં જ થયેલો—આ જ સ્થળમાં. અહીં પ્રથમ દર્શન વખતે અંતરમાં આવિર્ભાવ પામેલા ભાવ ભગવતીના અલૌકિક અનુગ્રહથી આખરે સફળ થયા. સીતા અને રામના જીવનમાં જે અવનવા અધ્યાયનો આરંભ થયો તે પણ અહીં જ—આ જ ભૂમિમાં. એ બધા બનાવો હજુ હમણાં જ બન્યા હોય એવું લાગ્યા કરે છે. પરંતુ એમના પર કાળનો વિશાળ પડદો ફરી વળ્યો અને એ પછી તો અનેક બનાવો બની ગયા. છતાં પણ એ દિવસોની સ્મૃતિ આજે પણ કેટલી બધી સુખદ લાગે છે ?’

થોડોક વખત રહીને એનો આત્મા ફરી ગણગણવા લાગ્યો : ‘કાળનો પ્રવાહ એવો જ અનવરત રીતે ચાલ્યા કરે છે. એમાં બધું જ વહેતું જાય છે. દિવસ પછી રાત અને રાત પછી દિવસ. માસ પછી વરસ અને એવી રીતે આખું ય જીવન કશું જ સ્થાયી નથી. એ કાળે અમને એક ધન્ય દિવસે ભેગાં કર્યાં, સ્નેહ અથવા સંવેદનથી યુક્ત કર્યાં, સ્વજન બનાવ્યાં, અને આખરે છૂટાં પાડ્યાં. પરંતુ એના સ્વભાવ પ્રમાણે એક દિવસ એ અમને ભેગાં પણ કરી દેશે. એ દિવસ કેટલો બધો અનેરો હશે? એ ઘડી અને પણ કેટલી બધી આનંદજનક હશે?’

ગીર્મિલા એ અદ્ભુત, આનંદમય દિવસની કલ્પના કરવા લાગી. (ક્રમશઃ)

* દૃષ્ટિનો દોષ *

મુંબઈના મોટા મકાનમાં એક મહાપુરુષનો મુકામ હતો. તેમની કીર્તિ સાંભળીને કેટલાય માણસો તેમના દર્શને આવતા હતા. નવાઈની વાત એ હતી કે તેમની પાસે પુરુષો જ જઈ શકતા. એકવાર એક ભાવિક ભક્તે તેમના મકાનમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમની સાથે તેમની નાની કન્યા પણ હતી. તેણે કુમારનો વેશ પહેર્યો હતો. મહાત્મા પુરુષને જ્યારે તેની જાતિની ખબર પડી ત્યારે તે ગુસ્સે થઈ ગયા, ને કહેવા લાગ્યા કે, ‘મારા નિયમનો આજે ભંગ થયો, કેમકે હું સ્ત્રીનું મુખ જોતો નથી.’

તે સાંભળીને પેલી આઠ વરસની કન્યા પણ નવાઈ પામી. તેણે કહેવા માંડ્યું, ‘ મહારાજ, માફ કરજો, પણ મારે કહેવું પડે છે, શું તમે તમારી માનું મુખ નથી જોયું? તેનું દર્શન સ્ત્રી માત્રના મુખમાં કેમ નથી કરતા? સ્ત્રીને ના જોઈને તો તમે કુદરતની એક મહાન કવિતાથી વંચિત રહો છો. ભેદભાવની દૃષ્ટિનો ત્યાગ કરો તો સ્ત્રીને જોવામાં અપરાધ હોય એમ મને તો નથી લાગતું.’

ને એ સાધારણ દેખાતી કન્યાના શબ્દોએ વૃદ્ધ મહાત્માનાં દિલનાં બંધ બારણાંને ઊઘાડી નાંખ્યાં. તેમને એટલી મોટી ઉંમરે પણ જાણે બાળપણ મળી ગયું.

યોગેશ્વરજી

* ઈશ્વરદર્શન ક્યારે થાય? *

આજકાલ કેટલાક શિક્ષિત લોકોમાં ઈશ્વરને ન માનવાની કે આધ્યાત્મિક જીવનની ઉપયોગિતાનો ઈનકાર કરવાની ક્રેશન થઈ પડી છે. એને પ્રગતિની કે સુધારાની નિશાની પણ માનવામાં આવે છે અને એવા પુરુષોની આગળ પ્રગતિવાદી, ક્રાંતિકારી કે સુધારકનું લેબલ લગાડવામાં આવે છે. એ રીત બરાબર નથી. જ્યાં સુધી પ્રગતિવાદીનાં લેબલ લગાડવાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી એ બાબતમાં આપણને કંઈ હરકત નથી. વ્યક્તિસ્વાતંત્ર્ય ને વ્યક્તિપૂજના આ યુગમાં દરેક વ્યક્તિ પોતાને માટે ને પોતાના પરિચિતોને માટે ને કીર્તિનાં નવાં નવાં જાહેર કે ગુપ્ત લેબલો લગાડી શકે છે. પણ ઈશ્વરવિષયક માન્યતા સાથે માનવજીવનને, સંસારને તથા ભારતની આત્મિક વિચારધારાને મહત્વનો સંબંધ હોવાથી તેનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ. કેટલાક તો ઈશ્વરદર્શનને મનનો ભ્રમ કે કલ્પના સમજે છે, પણ એવું સમજનારા પોતે જ ખરી રીતે અજ્ઞાન ને ભ્રમમાં ભમે છે એ સમજી લેવાની જરૂર છે. આશ્ચર્ય તો એ છે કે ઈશ્વરવિષયક વણમાગ્યા અભિપ્રાય આપનારા એવા માણસોને અંગત જીવનમાં ઈશ્વર સાથે કંઈ જ લાગનુંવળગનું નથી હોતું : આત્મિક વિકાસ કે ઈશ્વરદર્શનનું મહત્વ પિછાનીને તેને માટે તેમણે બિલકુલ પ્રયોગ કર્યો નથી કે પરિશ્રમ પણ કર્યો નથી. કેટલાક માણસોએ પરિશ્રમ કર્યો છે તો તદ્દન સાધારણ : ને તેને પણ તે છેવટ સુધી વળગી રહ્યા નથી.

યોગેશ્વરજી

પ્રિસ્થાન-શ્રીનારાયણ હ. જાની, પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર,
ભાવનગર-૩૬૪૦૦૧. ફોન : ૨૫૮૧૧